

6.5.585.

অনুসন্ধান/অনুসন্ধান

কাব্য-সহচরী

আগোন-প্ৰিয়া

২য় ভাগ

শ্ৰীৰাম চৰণ মেধি

(আৰাম কুটীৰ)

কামাৰগাওঁ (সবভোগ-বৰনগৰ)

কামৰূপ, অসম ।

কাব্য-সহচৰী—

আগোন গিয়া

[২য় ভাগ]

শ্ৰীৰাম চৰণ মেধি

(আৰাম কুটীৰ)

কামাৰগাওঁ (সবভোগ-বৰনগৰ)

কামৰূপ অসম

‘কাব্য-সহচৰী’—(আপোন-প্ৰিয়া, ২য় ভাগ) এখনি নিজস্ব
ভাব আৰু ভাষাৰ খণ্ড কাব্যৰ আপোন প্ৰিয়া সম্বন্ধিত
সৰু পুথি। বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা লিখা
কামাৰ গাওঁৰ (সবভোগৰ) শ্ৰীৰাম চৰণ মেধিৰ বান্ধবী
সংক্ৰান্তত উদ্ভৱ হোৱা প্ৰতিক্ৰিয়াৰ মনৰ ভাব; আৰু
জীৱনৰ পৰিভ্ৰমণৰ সাংসাৰিক বস্।

প্ৰকাশক :

(আৰাম কুটীৰ)

আহিনীশ্বৰী লাইব্ৰেৰী

পোঃ কামাৰ গাওঁ (সবভোগ)

জিলা—কামৰূপ, অসম

প্ৰথম প্ৰকাশ :

চেপ্তেম্বৰ ১৯৭৭

মূল্য : ১-০০ পইচা মাথোন।

“Sex Decency

Invokes the urge

To beautify

Civilisation”

(S. S. THAKUR)

উপহাৰ :

‘আপোন-প্ৰিয়া’ গ্ৰন্থসমূহৰ (প্ৰথম ভাগৰ বাহিৰে) বাস্তৱ জীৱন আৰু ভাব-তৰঙ্গৰ যৌৱন বান্ধাৰৰ প্ৰধান নায়িকাৰ ৰূপত যিজনী আপোন প্ৰিয়া—এইজনী শ্ৰীমতী ৰোহিনী প্ৰিয়াকেই মোৰ অতীত ভাব সমূহৰ বোজাৰ ভাৰ সাম্য ৰক্ষাৰ কাৰণে এই ‘কাব্য-সহচৰী’ খনি আন্তৰিক প্ৰেমেৰে উপহাৰ যাচিলোঁ।

ৰোহিনীৰ—
‘প্ৰিয়জন’

—মূল কথা—

উঠি অহা যুব-মনক পৰিস্থিতিৰ কিছুমান ভাব বিশেষে স্বাভাৱিকতে চঞ্চল কৰি তোলে। ইয়াৰ এটা বিশেষ ফাল (যৌন-স্পৃহা), ডেকা জীৱনত একেলগে খোজ কঢ়া সঙ্গিনী গাভৰু ছোৱালীৰ সংস্পৰ্শে ভাব-জীৱনক অতি সোনকালে পৃথিৱীৰ সৰু ডাঙৰ প্ৰায় বেচিভাগ মুনিহকেই ভাব-সংক্ৰামক কৰি তোলে। ইয়াৰ উদাহৰণ বহুতো আছে। এনেকি মহাযোগীৰাজো নাৰী চিত্ৰলেখাৰ সংস্পৰ্শত পৰি যোগী জীৱনত লটি-ঘটি হোৱা উল্লেখ আছে। এয়েই বোধহয় নাৰী চৰিত্ৰৰ বিশেষ মাহাত্ম্য; ‘হৰ’ৰ নিচিনা যোগীক মোহিব পৰা মোহিনী ৰূপ!

এনেহেন বিশেষ শ্ৰেণীৰ চিন্তাধাৰাই জীৱনত গভীৰ ভাবে ভাব বাহুল্যহে ভাষাত প্ৰকাশ পালে কাব্য কবিতাৰ সৃষ্টি হয়। তদনুৰূপ এই দ্বিতীয় ভাগ ‘আপোন-প্ৰিয়াৰ’ সৃষ্টিও খণ্ড কবিতাৰে এইৰূপ ভাষা; স্থান বিশেষৰ বিশেষ বান্ধবী সংস্পৰ্শৰ অনুভৱক লিপিবদ্ধ কৰি ৰখা অতি পুৰণি কথা বিলাক বাকচত বহুদিন পৰি আছিল। শ্ৰীমতী ৰোহিনী প্ৰিয়াই (আপোন-প্ৰিয়াই) উপযুক্ত সময়ত জীৱনক স্বাগত কৰি বাকীছোৱা ডেকা জীৱনৰ প্ৰধান লগৰী হৈ পৰিলেহি; আৰু তাইৰ এই স্বাগত জীৱনৰ গাভৰু প্ৰকৃতিয়ে তেতিয়াৰে পৰা দেহ-মনক সক্ৰিয় ভাবে স্পৰ্শ কৰি এই ভাব বিলাকক আৰু সতেজ কৰি তোলাত বিশেষ সহায়হে পৰিছিল।

এই কাৰণে 'কাব্য-সহচৰী'ত লিখা বিলাক তিনি অধ্যায়ত
ভাগ হ'ল। প্ৰথম আৰু তৃতীয় অধ্যায় পঢ়া আৰু চাকৰী
জীৱনত, আমাৰ দাম্পত্য জীৱনৰ, তথা শুভ বিবাহৰ আগতে
হোৱা ভাব যদিও, অপুষ্ট মনৰ সুস্থ প্ৰকাশ আছিল।
ইয়াৰ কিছুভাগ ১৪।১৫ বছৰ বয়সৰ পৰাই আৰম্ভ কৰা
ভাব-বিচিত্ৰা। আৰু দ্বিতীয় অধ্যায় শ্ৰীমতীৰ উপস্থিতিৰ
পৰাই উদ্ভৱ হোৱা ভাবনা। যি প্ৰকাশ এতিয়া তাইৰে
(আপোন-প্ৰিয়াৰে) ইচ্ছানুসাৰে আংশিক ভাব-জীৱনটোক
সমাবেশ কৰি আজি ৰাইজৰ ওচৰত ক্ষুদ্ৰ বৰঙণি হিচাপে
আগবঢ়াবলৈ ইচ্ছা কৰিলো। ইয়াক পঢ়ুৱৈ সমাজে আৱশ্যকীয়
আলোচনা-সমালোচনা কৰিবলৈ ক্ৰটি নকৰে যেন। ইতি

— লিখক —

প্ৰিয়ৰ লেঠা, তথা জীৱনৰ কথা

জীৱন আৰু যৌবন নোহওঁতেই পুষ্ট,
কতজনী প্ৰকৃতি আহি কৰিলে স্পৰ্শ;
নুমলীয়া জীৱনতে মোহিনী মায়াই,
অধ্যয়নতেই বঢ়ালে ভাব সংঘৰ্ষ।
খেলোঁতে পঢ়োঁতে তথা কৰ্ম জীৱনত,
বালিকা, গাভৰু আৰু যুৱতী ৰমনী;
দেহাতী ভগীটি আৰু লগৰী সেৱিকা,
আগবাঢ়ি আহিলে সৰে নাৰী মোহিনী।
খেলি মেলি জীৱনত বাগৰি ভাগৰি,
বহুতৰ চুমা পাই বহুতক চুমা খাই;
কৰিলো সম্ভাষণ আমি বাটে বাটে গৈ,
ইহঁতেই পৰিবেশিলে আপোন প্ৰিয়া হৈ।
লেলিনৰো এই কথা ভাবৰ প্ৰধান,
মানবৰ আৱশ্যক 'চেঞ্চ এণ্ড হান্দ্‌স';
ভাৰতীয় দৰ্শনো কাম-কামনায় পূৰ,
বশ্যায়নৰ সূত্ৰত সৃষ্টি আৰু শৃঙ্খল।
উনৈছ শ আঠত্ৰিচৰ পৰা লিখা এই,
আপোন ধেমালী বস, কাব্যৰ পাঠত;
জীৱন লগৰী পাই প্ৰিয়া ৰোহিনীক
সকলো নিবেদিলোঁ ৰাইজৰ আগত

'প্ৰিয়জন'

(আৰাম কুটীৰ)

মুচী-পত্র

১। প্রিয়াৰ ছবি	১
২। অভিপ্রায়	৩
৩। মধুৰ পৰশ	৫
৪। প্রিয়াৰ পৰশ	৭
৫। অনুৰোধ	৮
৬। প্রেমৰ জ্যোতি	১০
৭। প্রিয়াৰ ধেমালী	১১
৮। প্রেমসীৰ ভূষণ	১৩
৯। প্রিয়াৰ সম্বল	১৭
১০। আপোন-যাত্রা	২০
১১। প্রিয়াৰ প্রতি	২৩
১২। জয়া	২৫
১৩। গীত (১)	২৬
১৪। গীত (২)	২৭
১৫। প্রেমৰ দাপোণ	২৮
১৬। কামনীয় প্রিয়া	৩০
১৭। লগৰী বিবহ	৩৩
১৮। তোমাৰ বিহনে সখী ভুল হৈ যায়	৩৫
১৯। ভুগুকি	৩৭
২০। আওহেলা	৩৮
২১। লগৰী বিহীন	৩৯

২২। আক্ষেপ	৪০
২৩। প্রিয়া-বন্ধন	৪২
২৪। প্রিয়াৰ বিদায়	৪৪
২৫। প্রিয়া সখী	৪৬
২৬। বিদায় পৰত	৪৬
২৭। সখী	৪৭
২৮। প্রিয়াহীন জীৱন	৪৮
২৯। বাসন্তী	৫১
৩০। গোপন প্রীতি	৫২
৩১। প্রিয়া-মিলন	৫৬
৩২। সপোন-কুৰুঁ বী	৬০
৩৩। প্রেমা	৬৩
৩৪। মোহনীর প্রতিক্রিয়া	৬৫
৩৫। প্রবাসী-জীৱন (সমুদ্র-ভ্রমণ)	৭১
৩৬। নতুনৰ কামা	৯৭

দ্বিতীয় অধ্যায়

৩৭। ভাবী প্রিয়াক আহ্বান	৯৮
৩৮। মোৰ বিয়া	১০০
৩৯। জীৱন লগৰী	১০৩
৪০। আপোন-প্রিয়া	১০৮
৪১। স্বপ্নময়ী	১১৩
৪২। প্রিয়া বিচ্ছেদ	১১৬

৪৩। সুন্দৰী	১২০
৪৪। গুৰি তিনিটা আৰু গেজা ভুকু পাঁচটা	১২৪
৪৫। অপেক্ষিতা	১২৭

তৃতীয় অধ্যায়

(ভাব-বিচিত্ৰা)

৪৬। মহা সমুদ্ৰ	১৩২
৪৭। আপোন তীৰ্থ	১৩৩
৪৮। শ্ৰীশ্ৰীঠাকুৰ	১৩৬
৪৯। গঙ্গাৰ পাৰত	১৩৮
৫০। নিজৰা	১৪১
৫১। সপোন-সঙ্গী	১৪৪
৫২। পূজাৰ ভিখাৰী মহি	১৪৬
৫৩। বাট তই নকৰিবি ভুল	১৪৮
৫৪। সুখৰ ধেমালি	১৫০
৫৫। শেষ বিশ্বাস	১৫১
৫৬। গীত- (৩)	১৫৩
৫৭। গীত - (৪)	১৫৪
৫৮। গীত - (৫)	১৫৪
৫৯। সপোন	১৫৫
৬০। লাঙ্গাখৰ (পৰ্বতাৰোহন) ।	১৫৬

শেষ :—পৰিভ্ৰমণৰ সংক্ষিপ্ত টোকা ।

আপোন প্ৰিয়া

(২য় ভাগ)



প্ৰিয়জন :—শ্ৰীৰামচৰণ মেধি

প্ৰকাশক :

আহিনীশ্বৰী লাইব্ৰেৰী ।

—আৰাম কুটীৰ —

পো : কমাৰ গাওঁ (সৰভোগ)

কামৰূপ (অসম)

— লিখকৰ অন্যান্য —

লিখকৰ প্ৰথম প্ৰকাশন :—চীনা আক্ৰমণৰ সময়ত লাঙ্গাখৰ
১৬০০০ ফুট পৰ্বতৰ ওপৰত ইং ১৯৬৩ চনৰ ৰচিত ভাব-
'আপোন-প্ৰিয়া' (৪ৰ্থ ভাগ) :—এক পৰ্বতগুহাৰ জেল ; আৰু
হিমালয় বৰফৰ মাজত 'তুষাৰ-মানৱ'ৰ (Abominable গুৰ)
খেল । দাম্পত্য প্ৰেমৰ পৰা পৃথক হোৱা প্ৰিয়ালৈ হিম-
গিৰিৰ পৰা পঠোৱা বাতৰী, আৰু বাহকৰ প্ৰতি অনুবোধ
উক্তিৰে 'আপোন-প্ৰিয়াৰ' এক বাস্তৱ প্ৰিয়া-প্ৰেমৰ জীৱন্ত
অনুভূতি । যিয়ে তুৰ্ণনাত 'মেঘদূতৰ কাল্পনিক কাব্যিক যক্ষ
আৰু শ্ৰেষ্ঠ কবিৰ তে-পুৰাণি কাব্যৰ যক্ষ-প্ৰিয়াতকৈ বাস্তৱ
ঘটনাৰ নতুন ৰূপৰ নতুন প্ৰেম আগবঢ়াইছে ।

পুথিখন পঢ়িলেহে নিজৰ বিচাৰৰ যোগ্য হব । সেয়ে
অসমৰ খ্যাতনামা কবি-সাহিত্যিক পদ্মশ্ৰীদ্বয়ৰ অভিমত আৰু
বাইজৰ প্ৰতি চাকি চাবলৈ কোৱা মন্তব্য 'আপোন-প্ৰিয়াৰ'
(চতুৰ্থ ভাগৰ) যথার্থ কাব্যিক মূল্য আৰু প্ৰেমিক অনুভূতিৰ
প্ৰসংগ পত্ৰ আগবঢ়াইছে ।

— প্ৰিয়াৰ ছবি —

এইযে ছবিটি মই দেখিছো সদায়
বিপদঃ কিবা এটি আগ ৰতৰাত;
অতৃপ্ত মনৰ সিটো হিয়া কাটি নিয়া,
কেবাহি চাৰন আৰু ঠেহঁধৰা মাত ।

শ্যামল শৰীৰ প্ৰিয়াৰ মোহিনী-ৰূপ
কেঁকোৰা কেঁকুৰি চুলি তপিনাত পৰা;
মিচিকি মিচিকি হাঁহি হেপাহেৰে মাতা
চঞ্চল গতিত লয়লাসে খোজ কাঢ়া ।

চকুত জিলিকি থাকে মোৰ ৰূপ-ভঙ্গিমা
মনত কিবা এটি আবেগৰ ভাৱ;
সদায় বিচাৰি থাকো চকুৰ আগত
তাতেই কিবা যেন আছে এটি লাভ ।

চকুৰে চকুৰে চালে বঙা-চিঙা পৰি
লাজৰ ভাৱটি লৈ তলমূৰা হয়;
হেপাহৰ কথা যদি আগবাঢ়ি সোধোঁ
অন্তৰৰ মাতৰাৰি সাদৰেৰে কয় ।

কত কথা সোধে আক কত কথা কয়,
কথা তেওঁ পাতিলে নহয় আক শেষ;
নিজৰ প্রকৃতি ভুলি বহু কথা কয়
তেতিয়াহে ধবে প্রিয়াই কপহী বেশ ।

খোপাৰ চুলি কিদাম আউলি-বাউলী হৈ
বিহাৰ আঁচল খনি খহি খহি পৰে;
অজ্ঞাত সাৰে প্রিয়াৰ নাচে বুকু খনি
কথাৰ নিচাত তেওঁ সকলো পাহৰে ।

কিবা ভাবি কিবা গুণি বিহাৰ আঁচল টানি,
সঘনে মোৰ পিনে ঘূৰি ঘূৰি চায়;
নীলা চকু জুৰিবেই জেউতি বঢ়াই
আবেগৰ স্তব্ধত কিবা কথা কয় ।

খহিপৰা ফুলটি আকৌ খোপাত গুজি
মন মাৰি নীৰৱে থাকিব যেতিয়া;
নিলাজী বতাহী আহি মৌনতা ভাঙিলে
দেখি প্রিয়াক মোৰ ভাল লাগে তেতিয়া ।

—(ইং ১৯৩৮ চন)

—অভিপ্রায়—

অতদিনে মনে মনে
প্রিয়াৰ কাষত বহি
নীৰৱে আছিলো চাই;
কিবা এটি আশা ধৰি
চকুৰ আগত মই
তেওঁৰে ছবিটি লই ।

এদিন অকলে মই
একেধৰে চাইছিলো
প্রিয়াৰ মুখৰ ফালে;
বুজিলে ভাৱৰ গতি
তেওঁ, মোৰফালে চাই
মুখত হাঁহিটি ললে ।

চকুৰে চকুৰে চালো
আক এবাৰ প্রিয়াৰ
নিচেই কাষত গই,

এই সুবিধাতে তেওঁ
মাত একাষাৰি দিলে
কেবাহি চাৱনি এটিলৈ ।

কথাষাৰি শুনি মোৰ

পুহিবখা আশা এটি

হিয়াত দকৈ বাজিল;

সেই দিনাৰ পৰাই

হুয়োৰো মাজত এটি

পীৰিতি ভাৱ জাগিল।

অত দিন আশা কৰা

ৰূপহী ছবি—সোমাল

আহি মনৰ মাজত;

অতি সহজে পালে।

লাজুকী সখীক আজি

মই নিচেই কাষত।

মাতৰ পৰশ পাই

হুয়োৰো হিয়াত কঁপি

উঠিলে প্ৰেমৰ ঢউ;

মনস্থ কৰিলো হুয়ো

ভাল পাবলৈ জীৱনত

হুয়োৰো এবন নাই।

বহুদিনে সাঁচি থোৱা

মোৰ অন্তৰৰ কথা

তেওঁক গুপতে কলোঁ;

সিদিনাৰে পৰা মই

প্ৰিয়াক আপোন বুলি

মনত চপাই ললে।

(ইং ১৯৩৮ চন)

—মধুৰ পৰশ—

অতপৰ মই

তোমাৰ কাষত

আছোঁ যে প্ৰিয়া;

হিয়াৰে মিলন

পাবলৈ বুলি

তোমাৰ হিয়া।

বৰ ভাল পাওঁ

তোমাৰ লগত

কথাটি কই

হেপাহ নপলায়

তোমাৰ ৰূপহী

ছবিটি চাই।

মোৰেই কাষত

ভুমিও যে আছা

চোৱাতো প্ৰিয়া;

অতি ওচৰত

আমাৰ মাজৰ
 হৃথনি হিয়া।
 এনেদৰে তুমি
 চিৰদিন মোৰে
 আগত থাকা;
 পাৰামানে তুমি
 যৌৱন ৰূপৰ
 অমিয়া বাকা।
 তোমাৰ প্ৰকৃতি
 ৰূপত ৰূপহী
 লাজুকী ভাষা;
 ভাবানেকি তুমি
 আমাৰ মিলন
 নিৰাশ আশা?
 পাওঁযে তোমাৰ
 শুনিবলৈ এটি
 গুৱলা মাত;
 আৰু কেতিয়াবা
 মধুৰ পৰশ
 হৃথনি হাত।

(ইং ১৯৩৮ চন)

—প্ৰিয়াৰ পৰশ—

ইমান মধুৰ প্ৰিয়াৰ হাতৰ পৰশ,
 জীৱনত কিবা এটি সঞ্জীৱনী ঢালা;
 পলকে উপচি পৰে হিয়াৰ কাৰণে,
 প্ৰেমিকৰ হৃদয়ত আবেগৰ খেলা।
 ভ্ৰান্তিময় যৌৱনত সুধাৰ আলোক,
 কোমল প্ৰিয়াৰ হিয়া এনেয়ে বিলোৱা;
 বিচাৰি নেপাওঁ সিটো বাহিৰৰ পৰা,
 হিয়াৰ মাজত থাকি অজ্ঞাতে কঁপোৱা।
 ৰূপৰ পোহৰ লঠি বিশ্বৰ আগত
 পৰশেদি ভালপোৱা উপযাচি দিয়া;
 বাসনাৰ মাধুৰিটি আবেগেৰে কই
 বিচৰা এখনি মাত্ৰ প্ৰতিকূপ হিয়া।
 ইমানেই মধুৰতা তোমাৰ দেহত,
 মদনৰ পঞ্চশৰ লগত সদায়;
 তুমি যদি যাচা তাকে জীৱনৰ প্ৰতি
 লগ মই সাদৰেৰে বুকুত সুমায়।
 অযাচিত্তে দিয়া তোমাৰ প্ৰেমৰ মায়া
 সঘনে কঁপি উঠে হিয়াৰ মাজত;

পলকে পলকে যেন স্মৃতি পবনত
বই যায় স্মৃতি এটি মনৰ মাজত।

জানো কয় তুমি মোক আপোন ভাবি
নিবিড় বান্ধেবে বন্ধা হোমাব লগত;
সজ্ঞানে অজ্ঞানে মই জীৱনৰ পৰা
কিয় যে পাহৰি যাওঁ সুন্দৰ জগত।

(ইং ১৯৩৯ চন)

—অনুবোধ—

জীৱনৰ অৱসাদ নউ আহোঁতেই
প্রিয়া তুমি চেনেহ ঢালিবা;
বিচ্ছেদৰ বাতৰিটি নউ শুনোঁতেই
তুমি মোক সাদৰি মাতিবা।
কল্পনাৰ পাতনি নউ পাতোঁতেই
মনে পতা প্রিয়া তুমি হবা,
বুকুৰ চেনেহ চুম্বন নউ যাচোঁতেই
সখী তাক অঘাচিতে লবা।

বিবহ বেদনা নউ সহোঁতেই
তুমি মোৰ কাষত বহিবা;
কিবা যদি পাহৰো জীৱনত মই
পুনৰ তুমি সোঁৱৰাই দিবা।
পাহৰিব খোজা যদি মোৰ মৰম,
আকৌ তুমি ছবিটি আঁকি;
অতি যত্নেৰে তাক বুকুত তুলি
দিবা প্রিয়া প্রনয় বাকি।

ৰাতি টোপনিত প্রিয়া আপোন পুৰত
বই লই হিয়াৰ পবন,
প্ৰণয় লগৰী মোৰ বুকুৰ মাজত
দিবা আহি কোমল পবন।

ইমানতো কয় যদি জগতে আমাক
হয়োৰো একো মিল নাই (?);
তথাপিও হাঁহি মুখে কওঁ প্রিয়া মই
ইয়াত আমাৰ একো দুখ নাই।
ময়ো যদি কেতিয়াবা ভুলতে পাহৰো,
আজীৱন নকৰো বিৰোধ,
মিলনৰ আগ পৰতেই মোৰ
এয়ে প্রিয়া শেষ অনুবোধ।

(ইং ১৯৩৯)

—প্রেমৰ জ্যোতি—

নিজৰ কক্ষত থাকি অকলে অকলে
 গাইছিলো প্রকৃতিৰ গান;
 কাৰোপ্ৰতি মোৰ মনত ইমান দিনে
 নাছিল একো প্রেম অভিযান।
 সময়ৰ লগে লগে বয়স সোঁতত
 প্রেমসী এজনী আহিল;
 মোৰ কাষত বহি জগত মোহিনী ৰূপে
 প্রেমৰ মদিৰা যাচিল।

কিয় যে আহিলো প্রিয়া তোমাৰ কাষত
 মইতো নেজানো একোকে ?
 ভালপোৱা কিবা যদি আছিল পীৰিতি
 হিয়া খুলি জনোৱা সবাকৈ!
 আমি যদি কেতিয়াবা পাহৰো আমাকে
 বিৰাগৰ এটি ভাৱনাত;
 তথাপিও জগতে সাক্ষী হব আমাৰ
 ভাল পোৱা বন্ধ জীৱনত।

ভেনেহলে পাহৰিব নোৱাৰিম আমি
 ইচ্ছা কৰি ছয়োঁকো আমাক,
 সমাজৰ সাক্ষী আৰু প্রেমৰ জ্যোতিত
 আপোন বুলি ভাবিম তোমাক।
 তোমাৰো থাকিব এটি নিবিড় বান্ধন
 এবাৰ নোৱাৰা মোৰ প্ৰতি,
 হিয়াৰ মাজৰ একেটি স্মৃতিতে বোৱা
 প্রেমময় নিজৰাৰ গতি।

(ইং ১৯৩৯ চন)

—প্ৰিয়াৰ ধেমালি—

আছেনে মনত সখী ভূগোলৰ মেপ আঁকি
 পতা আমি ছয়োঁজনে গোপনীয় কথা ?
 লাজুক মনেৰে মই ভাবিছিলোঁ তোমাৰেই
 ৰূপ মাধুৰী আৰু স্বভাৱৰ কথা।
 জ্যামিতি প্রমাণ কৰি হাঁহিছিলোঁ হিয়াভৰি
 দেখিছিলোঁ বহু ভৰাই কাকতৰ পাত;
 ক'লা ক'লা আখৰত তোমাৰে যেন ভাবত
 ৰূপহ ছবিটি মই দেখিছিলোঁ তাত।

পৰনে মনত আক লাভুকী মনেৰে বাক
 সিদিনা কৈছিল। যিটি মোক বাখা ;
 কৰিছিলোঁ। পালন সিটি হেপাহৰ কথা ইটি
 বাখিছিলো তোমাবেই অনুবোধ কথা ।
 তোমাবেই কাপোৰত মনে মনে আঁচলত
 লিখি অনা চিঠি খনি দিছিলোঁ। যে আৰি ;
 মিচিকি হাঁহিৰে তুমি মন মোৰ উতলা কৰি
 কৈছিল। যে ইংগিতত আপোন বিচাৰি ?
 আভেনে মনত আক এদিনৰ কথা বাক
 তোমাৰ চুলিটাৰি পৰিছিল যে মোৰ গাত ?
 অংক কৰি ঘামি জ্বামি উলাহতে ছয়ো আমি
 ছয়োৰো অজ্ঞাতে গাত দিছিলোঁ যে হাত ?
 নাইনে মনত সখী পেঞ্চিলৰ দাগ আঁকি
 দিয়া সেই তোমাৰ হাতৰ তলুৱাত ;
 পৰিলে মনত বাক হিয়াত নাবাজেনে আক
 নকৰেনে গা বাই-জাই উটঙা ভাৱত ?
 কি খেল খেলিম আমি নোৱাৰা যে এতিয়া তুমি
 ধেমালিৰ ভাও লই চাপিৰলৈ কাষ
 নতুন উলাহে মই তোমাবে পৰশ পাই
 ভাবিছিলোঁ তোমাবেই মৰমৰ আশ !

(ইং ২২।৫।৪১ চন)

—প্ৰেয়সীৰ ভূষণ—

সক চকু ছটিত প্ৰিয়াৰ
 প্ৰেমভৰা যৌৱনৰ ৰূপ ;
 আধাফুটা মাতটি তোমাৰ
 প্ৰতিক্ৰিয়া অন্তৰ স্বৰূপ ।
 ভাবি থকা মনটিৰ আশা
 সহায়হীন ভাষাৰ উলাহ
 নাৰীৰূপ দেহটি তোমাৰ
 প্ৰকৃতিৰ আনন্দ বিলাস ।
 যৌৱনত উটি যোৱা বুকু
 কেতিয়াবা মনে মনে থাকে ;
 বয়সৰ আলম যোগাই
 অজ্ঞাতেই পৰশ বিচাৰে ।

* * *

নিতে পিন্ধা মেখেলাখনি
 দেখি মোৰ বৰ ভাল লাগে ;
 চৌখেলা বিহাৰ আঁচলটি
 তোমাৰ দেহত ৰূপহ মাগে ।

লৰিথকা বুকুখনে তোমাৰ
 ব্যথাহীন পৰশ জনায় ;
 পিন্ধি থকা আবৰণখনে
 শৰীৰত যৌৱন বিৰিঙায় ।
 বুকুত খেচাদিয়া আঁচলটি
 উমলগা পৰশত লৰে ;
 মেলি থকা চুলিটাৰি আহি
 তপিনাত ঘনে ঘনে পৰে ।
 আবৰণে ঢাকি ধোৱা তলু
 জগতৰ পোহৰ বিচাবে ;
 হঠাতে মুকলি হলে বুকু
 হিয়া তোমাৰ অজ্ঞাতে জোকাৰে ।
 বাজু হখন তুমি যেতিয়া
 তুলিবা ওপৰত ;
 চকুৰ টোপাল পানী যেতিয়া
 তিয়াবা গালত ;
 জঁৱৰ কাজলে তোমাক
 কাজলী সজাব,
 মুদখোৱা চকু দুটি তুমি
 খুলিবা যেতিয়া,
 ৰূপেৰে সাজিবা তুমি
 মোহিনী তেতিয়া ।

ৰূপে ৰূপে ৰূপলৈ তুমি মোৰ
 মনত বিলালা ;
 যাব খোজা মনটিক ঘূৰাই
 আকৌ বুলালা ।
 ৰূপ চাবলৈ যেতিয়া মোক
 তুমি মাতিলা কাষত,
 মনে মনে মনেমোৰ বিচাৰি
 হিয়া সজালে ৰূপত ।

* * *

খোপাৰ ফুলটি আক
 বুকুৰ আঁচলটি,
 যতনে তুমি যেতিয়া
 সামৰি ৰাখিবা ;
 শ্ৰেমৰ বেণুলৈ আহি
 তোমাৰ কাষত,
 নতুন ভোঁমোৰা ঘূৰা
 তেতিয়া দেখিবা ।

* * *

যেতিয়া--

নবন্ধা চুলিকোঁচা তুমি
 বুকুত মেলিবা,
 ভিজিথকা কাপোৰখন
 সঘনে খুলিবা,

মনতে মনমাৰি তোমাৰ
 ভুমনি আহিব,
 অজ্ঞাতে বুকুখনি যেতিয়া
 জোকাৰি উঠিব,
 পাগল মাখিটি তোমাৰ
 গালত লাগিব,
 উৰি আহি চুলি কেডাল
 যেতিয়া মুখত পৰিব,
 মিছাতেই তাতখনি তোমাৰ
 বুকুত লাগিব,

আক—

চকুত যেতিয়া তোমাৰ
 লাজেৰে পুৰিব,
 প্রেমিক পুৰুষে তোমাক
 দূৰতে দেখিব,

তেতিয়া—

শীতল বতাহেও তোমাৰ
 গৰম লাগিব;
 বাতিৰ টোপনিত মিছাকে
 সপোনে জগাব
 নিলগৰ তৰাজাকে
 মিচিকি হাঁহিব।

আক, গাভৰু বুকুখনি তোমাৰ
 লাজতে লুকাব;
 ভাবৰে ভাবতে তোমাৰ
 পৰশ বিচাৰি,
 তেতিয়া, প্রেমৰ বতাহে তোমাক
 উজুটি খুৰাব।

(ইং ১৯৫২ চন, হৰিদ্বাৰ)

— প্রিয়াৰ সম্বল—

শুৱনি প্রেমৰ ফুল, যদিওবা
 স্তম্ভ নহয়,
 আত্মত লাগিলে পৰশ প্রিয়া
 সৌন্দৰ্য্য বচায়
 যদি সিয়ে নিবিলায় তোমাৰ
 গোস্কৰ আহাৰ
 ক'লা চুলি কেডাল মাথোন
 বঙৰ বাহাৰ

হাঁহি থকা মুখখনি প্রিয়াব
 আপোন তৃপ্তি ;
 যদি তাত ফুটি নোলায় তোমাব
 ভাষাব প্রকৃতি ।
 নসহিলে কেতিয়াও পবন
 প্রিয়ব ঠুঠি,
 নিমন্ত গালখনি তোমাব মাত্র
 গাভক ভেউতি ।
 উঠি অহা নাকটি প্রকৃতিব
 বসহীন ফুল,
 যদিহে নকবে সিয়ে তোমাব
 প্রিয়ক আকুল ।
 পাতিয়েন ঠুঠি তোমাব
 গাভকব বস ;
 যাব সি শুকাই যৌরনত
 নাপালে পবন ।
 চঞ্চল চকুজুবি তোমাব
 মিছাতেই নাচে ;
 প্রেমিক পুরুষে যদি তোমাক
 হিয়া নাযাচে :

কপালব ফোঁটটি প্রিয়াব
 অর্থহীন মায়া ;
 নাথাকিলে তাত হিয়া স্পর্শ
 বামধেনুব ছায়া ?
 গাভক গলটি প্রেমিকব
 অতি হেপাহব
 চুমা পৰশিলেহে দেখি তাক
 প্রেম-মনোহব ।
 হিয়াসনা বুকুখনি প্রিয়াব
 লবনু সদৃশ,
 চেতন্য প্রবাহ আক জৌরন্য
 যৌরন আশীষ ।
 নোরাবে বিলাব যদি প্রেম,
 যৌরনেবে পূব ;
 বুকু থাকিও বুকুহীন প্রিয়া
 হিয়া তোমাব সদায় অপূব ।
 ঠাৰিহীন বাত ছখনত
 কপব সৌবভ,
 নকবে যদিহে সিয়ে প্রিয়ব
 যৌরন পবন → মিছাতেই অসু তোমাক
 মিছাতেই গোপনীয় পীৰিতি
 হিয়াব বাসনা ।

অগা-পিচা ভবি ছুটিব
 আপোন লহব ;
 হেলি থকা তপিনা আক
 চিকুন আঙুলিবোৰ
 নকবে প্রেমত জ্ঞাপন যদি
 নকবে আপোনাৰ
 নাবীকপ গঠনটি মাথো তোমাৰ
 সংসাৰৰ ভাব ।

(ইং চাচা৫২ ঋষিকেশ)

—আপোন যাত্রা—

অকলে অকলে ঘূৰি
 অকলে বিচাৰিম,
 সংসাৰৰ কোনো এজনী
 আপোন কৰিম,
 তেহে যদি আপোন হিয়া
 উপশম হব,
 জীৱন যাত্রাত এক
 সাৰথি মিলিব ।

লগব প্রিয়াক আমি
 গোপনেৰে কম,
 জীৱনত এৰা এৰি
 কেতিয়াও নহম ;
 পাবে। যদি ছয়োজনে
 একেবাটে যাম,
 নোৱাৰিলেও ছয়ো গৈ
 মন্দিৰত জিবাম ।
 তথাপিও জীৱনত
 এৰা এৰি নাই,
 আপোন যাত্রাত আমাৰ
 নহব বিলাই ।
 জীৱন বাটত আমি
 একে লগ হম,
 ঠাকুৰ পূজাত গই
 বৰ মাগি লম ।
 বিপদতো এৰা এৰি
 নহব যেতিয়া,
 তেতিয়াহে বৃজি পাম
 ‘আপোনাৰ প্রিয়া’ ।

পৰ্বতৰ চিঙৰ পৰা
 পবিত্ৰ যদি নমৰে। ;
 সাগৰৰ বুকুত যদি
 ডুবিও হুড়ুৱোঁ,
 তেনে প্রিয়া একে লগে
 আগবাঢ়ি যাম,
 আমি হুয়ো জীৱনৰ
 মাধুৰ্য্য বিলাস।
 বহুদূৰ আছে আমাৰ
 ঠাকুৰ মন্দিৰ,
 বাটত নোহোৱা যেন প্রিয়া
 ভাগবত অধীৰ।
 কম আহি হুয়ো আমি
 সংসাৰ সন্ন্যাসী
 মন্দিৰত লম গই
 ঠাকুৰ আশীষ।
 তেতিয়াহে যাত্ৰা আমাৰ
 সুফল ভাৰিম
 জীৱনত ঠাকুৰ পূজা
 সাধক লভিম।

(ইং ১৯৫২ চন হৰিছাৰ)

—প্ৰিয়াৰ প্ৰতি—

সুধিছো তোমাক প্রিয়া, তুমি
 কাক ভাল পোৱা,
 জীৱনৰ যৌৱন তুমি
 কিয় সাঁচি ধোৱা ?
 কোমল হৃদয় খনি
 কিহৰ কাৰণ,
 বাতিৰ সপোনটি তোমাৰ
 প্ৰেমৰ বাহন ?
 সুধিম তোমাক প্রিয়া, কিয়—
 কলনাই আঁকা
 মনতে মন মাৰি কিয়
 আপোনাক বোকা ?
 আপোন শৰীৰটি কিয় তোমাৰ
 ভাল নেলাগে,
 উৰি অহা বতাহে কিয় তোমাৰ
 পৰশ মাগে ?
 যুৱতী দেহত তোমাৰ প্রিয়া
 কিয় বহন সনা

লাজুকি মনটি তোমাব
 কিস সহায় হীনা ।
 খোজতে খোজ কাটি তুমি
 কিস উজুতি খোরা,
 বুকুৰ কাপোৰ খনি, কিস
 সামৰি লোৱা ?
 আপোন পাইছোঁ কিস, প্রিয়া
 তোমাব লগত,
 অকলে ঘূৰিছোঁ কিস আমি
 কল্পনা পূৰত ?
 ব্যথাৰে ভৰা কিস, আমাব
 গভীৰ বুকুত
 ছয়োই ছয়োকো সঙ্গ কিস
 বিচাৰো কাষত ?
 কাকনো বাট চাই, কোন পিনে
 যাব খোজা প্রিয়া
 কবানে আপোনাৰ গতি
 কামনীয় হিয়া ?
 ভুল বুলি নেভাবিবা প্রিয়া
 তোমাব জীৱন ;

যদিও সুধিছো মই, তোমাব
 নিচেই আপোন ।
 বহুতে সুধিব প্রিয়া, তোমাব
 এই বয়সত
 নাৰী যৌৱনৰ এটি
 মাধুৰ্য্য পৰশত ।

(ইং ৮।৮।৫২ চন, ঋষিকেশ)

—জয়া—

অত কিস ভাল পালেঁ প্রিয়া, তোমাক মই
 কাৰণতো নাছিল একো ?
 সকলোকে ভাল পাওঁ বুলি, সহজ কথাত
 ভাল পাইছিলোঁ তোমাকো ।
 এতিয়া দেখিছোঁ, ভাল পোৱাত তুমি,
 মনে মনে কাটি নিয়া হিয়া ;
 সেইকাৰণে মই আগবাঢ়ি গলেঁ
 ভাল বেয়া হুণুনি 'জয়া' ।

জয় কবি নিয়া মোৰ হিয়া

সেইকাৰণে তুমি মোৰ জয়া;

জয়া নহয় জায়া, ভাল পাওঁ বিচাৰি তোমাক

সেইকাৰণে তুমি মোৰ 'জায়া'।

জয়া আৰু জায়াৰ মাজত, নাই একো ভেদ;

সেইকাৰণে তুমি মোৰ 'জায়া'।

ইয়াত নাই একো প্ৰভেদ।

(ইং ১৯৩৮ চন)

—গীত—

(১)

প্ৰিয়াৰ হাঁহিত মোৰ

মনৰ বাখা,

নাচি উঠে মোৰ

হৃদয় কথা

তোমাৰ লগত মই

পঢ়ি শুনি,

ডাঙৰ হলে। আজি

ইমান ধিনি।

তোমাৰ আশাত মই

হুথৰ তপন,

বাতিৰ ভাগত হলে

দেখোঁ লোপন।

আশা কৰি আজি

আছোঁ তোমাত

নীৰৱ প্ৰেমিক মই

ভাৱ তোমাক

(ইং ২৭.৮.৩৮)

—গীত—

(২)

প্ৰেমৰ কথা আমি

গোপন কৰে,

নয়ন প্ৰীতি আমি

লাজুক মনে;

কই দিম কথা তোমাক

হৃদয় খুলি,

মনব কথা তুমি
বুজি পাবি।

প্রেমব মালাধার
নিজে গাঁঠি,

প্রিয়ব ডিঙিত তুমি
তুলি দিবি

আপোন কথা নিছে
খুলি কবি

ভাল পাও তোমাক মই
বুজি পাবি।

(ইং ১৭।৮।:৮। চন)

প্রেমব দাপোন

গাইছোঁ কিয়নো প্রিয়া তোমাব গান

গাও মানে শেষ যে নহয়,
তোমাব লগত মোব কিবা জানোঁ।

জীৱনব আছে মধুময়?
তোমাকেই ভাবি ভাবি কতনো কটালো বাতি,
তথাপিতো ভাবনাব
অৱসান নাই;

মোব এই ভাবনাব অৱসান হয় যদি
কেতিয়াবা মিলনব
মন্দিৰত গই।

বিশাল জগতত বিচাৰি বিচাৰি
তোমাকেই পালোঁ মাথো দৃষ্টিব আগত;
আবেগেবে ভবা এই আকুল চকুবে দেখোঁ
সুন্দৰ সত্য প্রেমপূৰ্ণ তোমাব দেহত।

বহুব মাজত তুমি প্রেমব পতাকা লই,
আগবাটি আহি পালা কিয়?

বিচিত্র সংসাৰ মাজেই তোমাব লগত
মিলি যাব খোজোঁ যে ময়ো।

সপোনব লগে লগে সদায় বিবাজি থকা
যদিওবা তুমি মোব
দূৰ দূৰণিত;

জীৱন্ত মূৰতি হই যোৱন পুৱাতে আহা
কামনাব ঢউ তুলি
অতি ওচৰত।

তোমাব বাহিৰে জানো, মোব কামনাব ধন
বিচাৰিব লগা নাই এই জগতত?
কিয় জানো কপব মোহত পৰি তোমাকেই
কেন্দ্র কৰি কত গ্রন্থি গাঁঠিলো মনত।

কিষে মাধুরী সনা তোমার কপত—
 চাই চাই ভোল গেলোঁ মই।
 গোটেই বিশ্ব পৰা আঁতৰাই আনি
 মোহিলা তুমি মোক মোহিনী হৈ।
 কতনো প্রেমর ছবি বিচারি খোঁচাৰি,
 তুলনা কৰোঁ লৈ তোমার লগত;
 কোনেও নোৱাৰে ছিকিৰ তোমার কপত
 মন মোৰ নবহৈ আনত।
 বহুতেই ওচৰ চাপি আছে কাষলৈ,
 বিলাবলৈ প্রেমর সন্ধান;
 নেদেখোঁ সুন্দর কাকো তোমার বাহিৰে
 মনে মোৰ নকৰে আহ্বান।
 আনে যদি দেখে দূৰত তোমাক, তথাপি—
 তুমি মোৰ হিয়াৰ দাপোণ;
 লোকে যদি ভাবে পর বুলি তোমাক
 মই ভাবোঁ নিচেই আপোন।
 এবাৰ লৈছোঁ যেতিয়া তোমাকে আঁকি,
 জীৱনত কাকো আক নিবিচাৰোঁ মই;
 মানবী জীৱন মোৰ সংসাৰ সোঁতত
 তোমাকে বুকুত লই দিম উটুৱাই।

(ভঃ ১৯৩৮ চন)

কমনীয় প্রিয়া

প্রিয়া. তুমি হলা মোৰ
 অতিকৈ আপোন
 সপোনত বিচাৰি পাওঁ
 দিঠকত ভ্রম।
 গাভৰু বসন্তত তুমি
 উজলি উঠা,
 ওচৰ চাপিলে তুমি
 লাজতে লুকা।
 হিয়া দিবলৈ তোমাক
 বিচাৰোঁ মই,
 শুচি যোৱা মোৰ পৰা
 চাতুৰি বিলাই।
 সহজে নিদিয়া ধৰা
 মোহৰ হৰিণী,
 প্রেম বানেৰে তোমাক
 কৰিম ভিখাৰিনী।

যেতিয়া তুমি কবিল।
 অধিকার মন,
 দূরত থাকিও তুমি
 নিচেই আপোন।
 ভাবিছিলো তুমি মোর
 কাষত নাহিবা,
 নিলগত থাকি তুমি
 অচিনাকী হবা।
 কিন্তু তুমি মনে মনে
 পবন বিলাই,
 অজানিতে প্রেম দিলা
 হিয়া উদঙাই।
 তেতিয়াও ভবা নাই
 তুমি মোর প্রিয়া,
 বিচারি নেপাওঁ মই
 মরমর হিয়া।
 যিদিনা পালোঁ তোমার
 কোমল পবন,
 চকুর জেউতি আক
 মনর হবন;
 বহিছিল। আথে বেথে
 মোর কাষতেই,

পাৰা বুলি কিবা এটি
 প্রিয় আশাতেই।
 উমলগা হাত খনে
 বিচারি কাপোব,
 অজ্ঞাতে বাখিলা তুমি
 মোবেই ওপৰ
 চমকি উঠিলে মোর
 দেৱতা হিয়াব,
 খুলিলা আপোন হাতে
 মনর ছরাব।
 মনে মোর বিচারিলে
 তোমার হিয়া,
 সিদিনাবে পৰা তুমি
 মোর কমনীয় প্রিয়া।
 (ইং ১৯৩৮ চন)

— লগৰী বিবহ —

হিয়াৰ বেদনা মই উপশম কৰি
 শুনিলোঁহি পৰাণীৰ মাত,
 বিবহ তপন আহি বাথিত কৰিলে
 জীৱনৰ অকণ পুৱাত।
 বৰ ভয় লাগিলে মোৰ লগৰী বিবহ
 জীৱনত সহিম কেনেকৈ ?
 নিষ্ঠুৰ প্ৰকৃতি হৈ নিৰ্দোষী প্ৰিয়াক
 আজীৱন নিলে আঁতৰাই !
 লগৰী বিবহে যদি দহি পুৰি নিয়ে
 ভাল পোৱা সকল হিয়া খনি,
 কোনে মোৰ ওচৰলৈ কাষ চাপি আহি
 কৈ যাব এযাবি শাস্তনাৰ বাণী ?
 ভাৱোতে লিখোঁতে যদি ভুল হৈ যায়
 সকলোটি কৰুনাই মোৰ;
 কাৰ ওচৰত গই ভুল শুধৰাম
 বিবহী ভগা জীৱনৰ ?

অজ্ঞাত সাৰেই যদি চকুলো ওলায়
 ধৈৰ্য্যতাৰ সীমা ভেদ কৰি,
 তেনে কাক অন্তৰৰ ব্যথা জনাম,
 বিবহত সন্তাপ উগাৰি ?
 কিদৰে বাঁধিম মোৰ ই অসহ্য বেদনা
 পাৰাণীৰ শাপ বজ্জাঘাত,
 লগৰী বিবহৰ তীব্ৰতাপ গুচি
 হিয়া মোৰ পৰিবনে শাত ?
 (ইং ১৯৩৮)

তোমাৰ বিহনে সখী ভুলহৈ যায়

ইমান দিন মনতে বাট চাই থাকি
 নাপালোঁ যে শেষ সমিধান;
 নিজকে আঁতৰাই ভুল কৰি সখী
 অত কিয় ভাৰা ব্যৱধান !
 কম বুলি ভাবি থোৱা তোমাৰ আগত
 অন্তৰৰ গুপ্ত কাহিনী,

এনেয়ে মা'র যাব ভাবব লগত
 অন্তবত তুলি হেন্দোলনি।
 যৌরনেবে ভবপূব দেহ-লতা দালি
 অকলেই বসহীন হৈ
 প্রিয়ব অভারত সখী, আজীরন
 নাযাবনে এনেই শুকাই ?
 তোমা-মো'র মিলন'র নিবাসা'র ভা'র
 সপোনত দেখো যে সদায়,
 পীৰিতিবে ভবি থকা স'ক হিয়া খনিত
 সখী মো'ক বিবহ জনায়।
 মনে মনে ভাবিছিলোঁ কত আশা ক'ৰি
 পাম বুলি তোমা-বেই লগ,
 বহু দিন ধৰি মই আৰাধনা ক'ৰি
 জনাইছিলোঁ হিয়া'ৰ আবেগ।
 ভাগবি পবিলোঁ আজি তোমা'ৰ আশাত
 জগতত আক একো নাই,
 প্রতিটি পলকে সখী তোমা'ৰ বিহনে
 জীৱনত তুল হই যাব।

(ইং ১৯৩৮ চন)

ভয়ুৰি

বাজিছে হিয়াত মো'ৰ
 বিবহী'ৰ বজা বীণ,
 নাচি উঠে এতিয়াও
 সপোন'ৰ স্মৃতি দিন।
 আহিবনে ঘূৰি বাক
 ধেমালিত ক'ৰা দিন,
 পামনে আশা ক'ৰি
 হেৰোৱা আপোন বীণ ?
 কত শত দিনে দিনে
 কামনা'ৰ পূজা ক'ৰি,
 সহজেই লুকাই যাব
 বিষাদে আৱৰি ধৰি !
 ক'তনো লুকালে প্ৰেয়সী
 মহা কাল'ৰ গ্ৰাসত ?
 ভাবিছোঁ উটিছোঁ আজি
 নিজ পৰিধি ভ্ৰমত।

(ইং ৩১.৮.৩৯ চন)

আওহেলা

প্রিয়া, কিয় তুমি মোৰ পৰা অকল শৰীয়া হৈ
 নিলগত থাকিলা আঁতৰি ?
 সেয়েহে দেখিব পাওঁ নিজেই নিমাত হৈ
 তুমি একো নিদিয়া বাতৰি ।
 ভাবিছিলোঁ তুমি যেন সদায় আপোন হৈ
 থাকিবা মোৰ হৃদয় জুৰাই;
 মোৰে ওচৰত বহি গুৱলা মাতেৰে তুমি
 দিবা মোক অতীত সোৱঁবাই ।
 সকলো কামতে তুমি সহায় কৰিবা বুলি
 ভাবিছিলোঁ মই অতি হেপাহে;
 সেয়েহে প্রিয়া, হিয়াত গঢ়িছিলোঁ মৰমৰ
 আপোন প্রতিমা অতি আনন্দেৰে ।
 তোমাৰ পৰশ পাঠ এতিল এতিল কৈ
 মানস প্রতিমা মোৰ উঠিছিল বাঢ়ি;
 নতুন পোহৰ বই সবাবো সৌন্দৰ্য্য লই
 লগৰ লগৰীয়া মাতিছিল বিচাৰি ।
 এতিয়া দেখিলো মই অকল শৰীয়া হৈ
 গঢ়োৱা প্রতিমা মোৰ কেনিবাদি গল;
 চাওঁতে চাওঁতে হায় মপোনৰ ছবি যেন
 অসীমৰ আকাশত লীন হৈ গল ।

মনোমোহা স্মৃতি ৰেখা তুমি যেন কাঢ়ি নিলা
 হেৰোৱা ছবি মোৰ কোনে বিচাৰিব ?
 মনে পতা কথা মোৰ মনতেই থাকিল
 নোৱাৰিলোঁ সোৱঁবাই দিব ।
 তুমিও থাকিলা গই নিমাত নিবল হই
 মোৰ পৰা অতি নিলগত;
 অকল শৰীয়া এটি হিয়াত সাৱটি ধৰি
 চাই থাকোঁ কত হেপাহত !
 তুমি আক নাহিবানে মোৰ হৃদয় কাষত
 নিদিবানে তোমাৰ বাতৰি ?
 সেয়েহে প্রিয়া আজি যোন বেষত সাজি
 দেখিছোঁ অদূৰত থাকিলা আঁতৰি ?
 (ইং ১৭।২।৪০ চন)

— লগৰী বিহীন —

হে লগৰী, আজিও তুমি আছা লগত,
 ভাবৰ লহৰী তুলি মোৰ প্ৰাণত ।
 উনৈশ শ পয়ত্ৰিচত একে লগ হলো,
 সহপাঠী সমন্বীয়া আজি ক'ত গলা ?
 ইমান দিনে আশা কৰি তোমাকে লই
 ত্ৰি কোষ ফুটাই চিহ্ন আহিলো উধাই ।

মনে মনে ভাবি তোমাক লভিছিলে। সুখ,
 মনত পৰিলে আজি কিমান লাগে দুখ !
 ব্যথিত হিয়াৰ ভাবনাৰ যন্ত্ৰীধৰ
 তোমাৰ অবিহনে ভাঙি যাব খোজে মোৰ ।
 ভাবিছিলে। চাৰি বছৰৰ লগৰী তুমি,
 সহযোগী সহকৰ্মী সহধৰ্মী হবা বুলি ।
 ঘন ঘন নিশ্বাসত ভগাবুকু ভাগি যায়,
 দীঘলীয়া ছমুনিয়া আহে কতো অন্ত নাই ।
 তোমাৰ ভাৰত মোৰ আকুল হিয়া,
 মন বাবে বাবে হয় নিজে মতলীয়া ।
 গলা ক'ত ভাৰনাত অধীৰ হোৱা
 নেদেখাত দেখি থকা প্ৰিয়তমা লগৰীয়া ?
 (ইং ১৯৯৩ চন)

আক্ষেপ

প্ৰিয়া, কিয় গলা মোৰ ওচৰৰ পৰা
 কি দায় লগালো তোমাৰ ?
 যোৱাৰ আগতে তুমি জগাই তুলিলা
 ব্যাকুলতা সোঁৱৰণি মোৰ ।

মিলনৰ মালাধাৰি দীঘল আশাত
 গাঁথিছিলো তোমাৰ নামত ;
 আঁত হেপাহে ছবিটি আঁকি ক'ত কথা
 ভাবিছিলে। মনৰ মাজত ।
 হৃদি-ফুলনিৰ শত ফুল তোমাৰ নামত
 ফুলিছিল ফুলনি শুৱাই ;
 তুমি যেবে আঁতৰিলা চকুৰ আঁৰত
 আজি ফুল সেতা পৰি যায় ।
 বসন্তৰ কুলি য়েবে গছৰ ডালত
 মাতে আহি সমাদৰ মাত ;
 বিহগীয়ে কই যায় তোমাৰ বাতৰি
 হিয়া মোৰ কৰি দিয়ে শাঁত ।
 পূজাবিলী অবিহনে পূজাৰ বেদীত
 নাই আজি প্ৰতিমাৰ স্থান ;
 তুমি অবিহনে প্ৰিয়া, মোৰ পূজাত
 বিবহৰ মন্ত্ৰহীন গান ।
 মতনে আঁকি থোৱা তোমাৰ কাৰণ
 দিম বুলি প্ৰেম উপহাৰ ;
 একেটি আশাতে মাথোঁ আছোঁ বাট চাই
 পাম বুলি সমিধান তোমাৰ ।
 এতিয়াও তুমি সখী নেযাবা পাহৰি
 আছে মোৰ আশাৰ কাৰণ ;

সময় সুবিধা বুজি বিবহীৰ প্রতি
 হিয়া তোমার কবিতা ককণ।
 আছোঁযে প্রিয়া, তোমাবেই পূজাত বহি
 জীবনব শেষ আশা লই;
 পাম বুলি এফেবি অন্তরব মবন
 নীরবে আছোঁ বাট চাই।

(ইং ১২৩৮)

প্রিয়া-বন্ধন

অভিমান মনো-বেথ্যা নাই প্রিয়া মোর
 তোমার এই শুভ মিলনত,
 যাবব পবত মই নকবো বেজাব
 ইচ্ছাকৃত পতি বরণত।
 বিবহর গীতি মই বীণার তাঁবত
 যদিও গাইছিলোঁ তোমাকে লৈ;
 গাইছোঁ অকলে মই শুনিম অকলে
 নাগাওঁ আজি তোমাক শুনাকৈ।
 স্মৃতি সৌরবণি যদি নোরবেঁ পাহবিব
 নিবলত চকুলোঁ টুকিম;

তথাপিও জগতক লুপ্তনাই মই
 নিজানত অকলে বকিম!
 যদি আজি গাওঁ মই দীঘল সুরত
 তোমাবেই সৌরবণি গীতি;
 কিজানি অশুভ কবি বাতবি জনায়
 জীবনত ঠিয়ে তোমার প্রতি!
 সেয়েহে কৈছোঁ প্রিয়া শূণ্যব বুকত
 নাগাওঁ আক তোমাক শুনায়!
 আকুল সুরত গোরা বিবহর গীতি
 বতাহত যদি মিলি যায়!
 স্মৃতিপদ নোরাবা যদি তুমিও মুছিব
 ভাবি পতিক কবা আরাহন;
 তেওঁবে লগত জীবন যাপন বুলি
 ভাবা তুমি সম্মুখ মিলন।
 যি পাইছিলোঁ প্রিয়া মই যি খেলিছিলোঁ
 সিয়ে মোর আজিও মধুর;
 এনেদবে একেভাবে বই থাকিবই
 প্রণয়ব নিজবাব সুর।
 জীবন যৌরন আক জবা মৃত্যু শোক
 কিবা যদি আছে জগতত;
 সকলো পাহবি প্রিয়া দেখিছোঁ আজি
 সৌরবণি মাথো সম্মুখত!

মোৰ জীৱনত মই শিকিলোঁ। আক
বিবহৰ কেনে দাবানল,
এতিয়াহে বুজিলোঁ। শেষ পৰিনাম
ভাল পোৱা প্ৰণয় অনল !
অতীতৰ স্মৃতি বুকুত সামৰি লই
কাৰো আক নিবিচাৰি প্ৰাণ,
জীৱন মৰণৰ শেষ দিন সেই নাই
গাম মই জীৱনৰ গান।

(ইং ১৯৪০ চন)

প্ৰিয়াৰ বিদায়

আজি আক নাই তেনে হিয়াৰ আবেগ
তুমি আক মই সেই কোৱা;
তাহানিৰো নাই সেই গীতৰ লহৰা
নিজনত একেলগে গোৱা।
আজি আক নাই তোমাৰ মোহিনী ছবিটি
নাই সেই আদৰৰ মাত;
নাই আক আজি সেই দুনাই পৰশ
দিয়া মোৰ ওপৰত হাত।

আজি আক নাই তেনে চকুৰ চাৱনি
মোৰ লগত পীৰিতি কৰা;
তোমাৰ আক নাই সেই মিচিকি হাঁহি
মনোমহা নিলগৰ পৰা।
নেদেখোঁয়ে আজি আক তোমাৰ ছবিটি
বহি থকা মোৰ কাষৰত;
নাপাওঁ তোমাৰ সেই হিয়াত চেতন
মউ সনা গুৱলা মাতত।
নাই যে তোমাৰ সেই অতি হেপাহেৰে
ভাবি গুনি মালাধাৰি গাথোঁ;
মোৰো যে নাই আজি তোমাৰ লগত
হৈ যোৱা অতীতৰ লেঠা।
আজি আক নাই মোৰ হিয়া উবুৰাই
কৰা তোমাক মধুৰ সহায়;
সকলোতে আজি যেন পূৰ্ণ দিঠকত
দেখোঁ প্ৰিয়া বিদায় বিদায়।

(ইং ১৫।৩।৪১ চন)

প্রিয় সখী

ক'ত দিন ধরি তোমার লগত
আছিলো খেলা কবি
হঠাতে আজি এৰি গলা মোক
মুখৰ হৃদয় শূণ্য কবি।

ক'তবার মই সখী সখী বুলি
মাতো তোমালৈ চাই
লাজতে তুমি মোৰ ওচৰলৈ
আহিব কবিল। ভয়।

যোৱা সখী, অভিমানী নালাগে আহিব
হৃদয়ক কবাইগৈ সন্ধান
বেদনাৰ বোজালৈ অকলে অকলে
দূৰলৈ নিজে গুছি যাম।

তোমাৰ সখী
১৫।৪।৩৯ ইং

বিদায় পৰত

তুমি যদি যাব খোজা নিজেই গুচি
বাধাদিয়া আছে তাত কোন?
বাধ্যহৈ যাম মই তোমাৰ কাষত
হও যদি উপেক্ষিত হম।

আপোন প্রিয়া

৪৭

মুখৰ ছবিটি যদি নিয়া তুমি কাড়ি
সহায়হীন দুবল ক্ষণত,
তথাপিও মোৰ মনে নেথাকে জিৰাঠি
কেতিয়াবা দেখা কৰিম তোমাৰ লগত।
(ইং ১২৩৯ চন)

সখী

তুমি সখী প্রিয়ামোৰ নাহিলে কাষলৈ
কামনা বাসনা আক সতেক বেদনাট,
সঘনে মনত পৰে সৰু মুখ খনি
অতীতত কৈ যোৱা তোমানেই বাণী।
নিৰলে নিজনে আজি মানসী ফুলৰ
গাঁথি যোৱা মালাধাৰি আছে অন্তৰৰ
লেৰেলি শুকাইছে ফুল পাহিবোৰ
নিৰাশাৰ আশাটি হিয়াত জাগিছে যে মোৰ!
কবানে আক এবাৰ নিজা কথাৰ
দিবানে আশা মোক আক এটিবাৰ
কৰিম সন্ধান তেনে নতুন ফুলক
গাঁথিম আনন্দে আকৌ প্ৰেমৰ মালাক।
(ইং ১০।৭।৩৯ চন)

প্রিয়াহীন জীবন

জীবনর বন্ধুবোঝ

সকলো আপোন,

সকলোরে কয় প্রিয়

বান্ধব জীবন।

তাৰে ভিতৰে এটি

আপোন প্রিয়া,

আজীবন যিয়ে হয়

এক আত্মা হিয়া ;

তাৰে অভাৱত মই

ফুৰিছোঁ বিচাৰি,

প্ৰাণৰ মিলন চাওঁ

সঙ্গৰ বিহাবী।

যিয়ে যোগাব মোৰ

প্ৰেমত চেতন,

বিষাদৰ হিয়া খনি

কৰিব আপোন।

সুখে দুখে জীবনত

প্ৰেম গীতি গাব,

বিপদৰ বান্ধবী হই

আজীবন বব

আপোন প্রিয়া

এনে এখন হিয়া মোৰ

অতিকৈ অভাবী,

কোন কপহী হব আহি

মানসীয় দেবী!

মৰমৰ বান্ধবী আজি

নেপাওঁ বিচাৰি,

জীবন যৌৱন মোৰ

শূন্য যেন বাৰী।

প্রিয়াহীন জীবন মোৰ

উদাস্ উদাস্

সঙ্গৰ অভাৱে যেন

মনৰ হতাশ!

× × ×

পাইছিলোঁ জীবনত

‘এটি প্রিয়া’ মোৰ,

যাৰ কাৰণে আজিও মনে

কৰি থাকে সমৰ!

বাখিছিলোঁ হিয়াত আশা

প্ৰিয় ফুল কলি,

বাৰনে হৰিলে আহি

সীতা নিয়া ধৰি।

কোন সেইটি প্রিয়া আছিল

সমাজে সুধিব,

নোহোঁরা প্রিয়াক আজি
কেনেকৈ দেখিব ?

মনব প্রিয়াটি মোব
মনতে থাকক,

অন্তৰৰ প্ৰেম কলি
আপুনি বাঢ়ক।

নকণ্ড সমাজক মই
নকণ্ড প্ৰিয়াৰ নাম,
প্ৰিয় হই নিজে প্ৰিয়াৰ
নকৰো! বদনাম!

বায় বাল্য কেম্প
হৰিছাব

(ইং ৮৮।৫২ চন)

বাসন্তী

প্ৰেমৰ নদীটি ভৰা যৌৱন লহৰী,
ছয় ঋতুৰ বাজৰাণী তুমি বাসন্তী।
যৌৱনৰ প্ৰেম-বাণ হৃদিৰ মাজত,
বিলাই দিয়া আহি পুষ্প কাননত।
ষোড়শ কুমাৰী তুমি প্ৰাণৰ মোহিনী,
প্ৰকৃতিৰ কোলাত তুমি স্বভাৱ পদ্মিনী।
মলয় বতাহে বিলায় অমৰ শান্তি,
যৌৱনৰ চউ খেলি পিচাবে বাসন্তী।
বাসন্তীয়ে ৰূপ বিলায় মনৰ মাজত,
ৰূপহী কুৰবী সাজি যৌৱন প্ৰাণত।
উতলা প্ৰেমিক আহি প্ৰেমৰ আশাত।
“কয়হি বাসন্তীক আহি আপোন ভাষাত”
হিয়া উতুঙুৱা প্ৰেম অঘাটিতে যাচে,
বাসন্তীৰ প্ৰেম লহৰত বসন্ত নাচে।

× × ×

বাসন্তী কুলিৰ দৰে গুৱলা মাতটি,
সেয়েহে দিলে তোমাক নাম বাসন্তী।
বাসন্তী পুৱাতে আহি অতি হেপাঁহত,
বীণখনি বাই লই কোমল স্তবত;
বাসন্তী উসৰে মোক দিয়ে সোৱণবাই,
বাসন্তীৰ প্ৰতি কৰা প্ৰেম অভিনয়।

অযাচিত্তে প্রেম ভিক্ষা কোমল প্রাণত,
 হিয়াৰ গভীৰ স্তবে অজানা পথত;
 মাগিছিলোঁ ককণা প্রেমৰ জ্ঞাপন,
 অপেক্ষায় বৈ আছোঁ (আজি) প্রেমিক জীৱন।
 দেৱতাৰ পূজা বিফল, মনৰ অশান্তি
 কোনো সমিধান আজি নিদিলা বাসন্তী (?)।
 (হৰিদ্বাৰ ইং ১৯৫২ চন)

— X —

গোপন প্রীতি

বাল্য জীৱনৰ সহচৰী
 'সপোন কুৰবী' তুমি;
 অব্যবহিত খেলি মেলি
 মনৰ দুৱাৰত আহি,
 কৰাহি কিয় সজাগ
 পুৰনা চেতন ?
 অতীতত ভাহি থকা
 দেখুৱাহি কিয় তুমি
 পৰি থকা প্রেমৰ দাপোন ?
 ফুৰিছোঁ অকলে আহি আজি
 বিশ্বৰ মাজত,

বাল্য প্রেমৰ টৌ তুলি আজি
 পাৰ খোজা তুমি মোক
 নিতৌ কাষত ?
 সপোনত গোপনে আহি
 প্রীতি ভৰা হাঁহি মাৰি
 বিচাৰি লোৱা তুমি
 আপোন সঙ্গ !
 আপোনাৰ প্রেম-কথা
 কৈ যোৱা হিয়াভৰি
 বাকী থকা বালিকাৰ
 আশকৰা সঙ্গ।

X X X X

কুকুণী সখীৰ ৰূপ
 মনৰ মাজত
 হঠাতে আহি পালে এদিন
 সপোন পুৰত।
 জগালে নিজে আহি
 আপোন ৰূপত,
 ভুলি থকা প্রেম খেল
 স্মৃতিৰ মাজত।
 সেয়েহে বুজিলোঁ প্রেমী
 অকৃতজ্ঞ নহয়,

প্রেমৰ ভাওঁত হইহি
 আপোন সহায়।
 বহুদিনৰ পুৰণি কথা
 মনত পৰিল,
 জীৱনৰ এক যুগ
 আপুনি সৰিঙ্গ।
 কৃষ্ণলীলা মাধুৰ্য্যই যেন
 জীৱন ভৰিল,
 কল্পিতী 'প্ৰেমৰসে' তেন
 'পুৰুষ' মজিল।
 ইটি কথা আৰুওঁ কৰি যেন
 আশাৰো জীৱনত,
 কিশোৰী সখীয়ে জোকালে আহি
 বাঁহৰ সপোনত।
 মধুৰ বাল্য বসে যদি
 জীৱনৰ ফল,
 আজিহেন জীৱনে কিয়
 ভাবিছে ভুল ?
 নাই এই জীৱনত আজি
 সখীনাৰ আবাস,
 বালিকাৰ প্ৰেম-প্ৰীতি ভৰা
 মাধুৰ্য্য বিলাস।

তথাপিও কেতিয়াবা আহি
 সময়ে সময়ে—
 সপোনতে আপুনি মিলি
 হিয়াত জগায়।
 ৰূপযাচি আপোনাৰ
 বলিয়া প্ৰাণত
 কৰাহি ব্যাকুল কিয়
 মনৰ মাজত ?
 "কোঁৱা সখী, কিয় তুমি
 হাতৰ লহৰ তুলি,
 কোঁৱা আহি সপোনতে
 ভাল পাওঁ বুলি ?
 যেতিয়া সুধিলোঁ তোমাক
 পুৰণি কাহিনী,
 বালিকাৰ পৰা হোৱা
 যৌৱন মোহিনী;
 একে লগে খেলা কৰি
 কটোৱা জীৱন,
 সংসাৰৰ বেলেগ যাত্ৰা
 হিয়াত আপোন ?"
 সেয়েহে পাঠিছোঁ সপোন আজি
 ঋষিকেশত থাকি,

তোমাৰ মূৰতি খনি
 কমা কৰা, জীৱনত
 আপোনাৰ শ্রীতি
 বালা সহচৰী তুমি
 জীৱনীয় গীতি।

ঋষিকেশ

(ইং ১০/৯/৫২)

—X—

প্রিয়া মিলন

শুক্লপঙ্কৰ চতুৰ্দশী
 শুকুৰ বাবৰ
 কাৰ্ত্তিক ৰাতি
 মহা সপোনৰ মেল। ॥
 ঋষিকেশৰ কেম্পত থাকি
 গঙ্গাৰ পাৰত জোনাক ৰাতি
 কৰিলে আপোন খেলা ॥
 মিলনৰ সপোন
 বহুবাৰ পাওঁ
 তথাপি প্ৰিয়াক
 চুমা নেখাওঁ;

আজিৰ সপোনত
 বিচাৰি প্ৰাণ
 আপোন প্ৰিয়াক
 কৰিলে মান।
 ৰাতিৰ সপোনত
 মুখখন চুমিলে,
 বুকুত ফুৰালে হাত।
 হেপাহেৰে ছয়ো
 কথা পাতি পাতি
 আপোন মনক
 কৰিলে শান্ত ॥
 শাৰীৰ আঁচুলটো
 গাত পেলাই দি
 স্মৃষ্ণিলা কিবা এটি
 আপোন মনৰ;
 জয়াৰ চুলিত
 আঙুলি বুলালে
 মৰমতে মই
 মুখ খন চুমিলোঁ।
 বুজিলা তুমি
 আবেগৰ ভাব,

দেহটো তোমার
 হেলাই দিলা;
 বহার পৰা উঠি
 আগুৰাই গলোঁ।
 হাত খনেবে তুমি
 টানি নিলা!
 পিছফালে বহিব
 আদেশ কৰি
 কিতাপ খন তুমি
 সামৰি লই;
 ছবি দেখুৱালা
 আপোন কচিৰ
 কাষত বহার
 কথাটি কই।
 এনেতে পাত্ৰী
 'ফ্ৰেঙ্কলিন' আহি
 কৰিলে নমস্কে
 ছয়োকো আমাক;
 চিনেমাৰ ছবি
 শেষ হোৱা পাই
 'ইণ্টাৰভেল' বুলি
 শুধিলোঁ তোমাক।

বাউফালে বেরত
 দাপোন খনত
 ছয়োৰো ছবি
 দেখা পালোঁ;
 মোৰ ওঁঠটি নি
 তোমাব ওঁঠত
 পিছফালৰ পৰা
 লগাই দিলোঁ।
 এনেতে হলত
 কিবা এটি লই
 শব্দ হল;
 চকু মেলি দেখি
 পুৱাব পোহৰ
 সপোনটি কৰবালৈ
 পলাই গল।
 তুমিও নাই কাষত
 হ'লৰ মাজত,
 এনেয়ে প্ৰেৰণা
 জাগৰিত হল;
 সপোনতে চুমি
 জয়াৰ মুখত
 আপোন ওঁঠত
 'ভিভেশ্যন' ব'ল।।
 (ইং ২০।৯।৫২ চন স্বাধিকেশ)

সপোন কুৰবী

সপোন পালোঁ যোৱা বাতি
বহু এন্দি পূৰ্ণ ভবা;
পুৰণি লগৰী মোৰ
‘শেফালী’ যুৱতী হবা।
বহু কথা কলোঁ মই
বহু কথা নুখিলে তাই;
লাৱনু মুখনি লই
গানটি গালে তাই।
হিয়াত প্ৰেৰণা ভবা
সেউজীয়া শাবী পবা,
গুপ্ত প্ৰেমিকা নাৰী
পৰদেশী মনোহাৰী।
হুদিনৰ মিলা মিছা
যুৱতীৰ আগ্ৰহত;
লখনউৰ হৰিণী তাই
বিলাসী চহৰত।
সপোনতে আমাৰ মাজত
যৌৱনৰ প্ৰীতি মিলন

হবা = হৰণ কৰা।

অন্তৰৰ গুপ্ত কথা
হিয়াৰ আবেদন।
চকুত কাঁজল সনা
মুখত পীৰিতি ভবা;
কোমল হাতৰ ভঙ্গি
মিলনৰ আঁখি ধবা।
বাতিৰ সপোনত হলে
শাৰীৰিক আকৰ্ষণ;
নৱ-যুৱতীৰ ইটো
প্ৰেম-আলিঙ্গন।
* * *
বঙালী গাভৰু তাই
প্ৰেমেৰে ভৰপূৰ;
নিয়তো প্ৰেমিক সন্ধান
যৌৱনেৰে অপূৰ।
এদিন শিকাবী মই
কৰিলো সন্ধান,
মাৰাকৰ পিছে পিছে
কৰিলো আহ্বান।
বসন্ত চিনেমা হ’লত
অপচনাৰ কাহিনী;
দেখিলে আমাৰ লগত
শেফালী মোহিনী।

মাৰাক = এজনী গাৰো ছোৱালী।

জাগিলে প্রেমৰ চট্ট
 'তানুব' বুকুত;
 নকলে গুপ্ত কথ।
 মাৰাক আগত।
 মনে মনে কলে মোক
 বেণ্টুবেণ্টত যাওঁ;
 হজবত্ গজত ঘূৰি
 চীনা হোটেল পাওঁ।
 মগালোঁ ফলৰ দিচ্
 শেফালীৰ কাৰণ,
 চাহ আৰু কফি হ'ল
 মাৰাকৰ আমন্ত্ৰণ।
 বাতিৰ এবাৰটা হ'ল
 হোটেলত খাওঁতে;
 'তানুব' গা গৰম
 যদি সোধে বাবাই
 মাজনিশা যাওঁতে!

* * *

মাৰাকক থবলৈ
 মেডিকেল কলেজত,
 শেফালীক ধৰিলোঁ লগ
 আপোনাৰ লগত।

অনুবোধ এবাৰ নোৱাৰি;
 লাজুকী কুমাৰী;
 মাস্তি হ'ল একবাৰ
 বাতিৰ সজিনী।
 বুজিলোঁ, নৱ-যুৱতীৰ
 প্ৰাণ আছে হৃদয়ত,
 দয়াৱতী দাত্ৰী সাজে
 বন্ধুৰ অনুবোধত।
 এইটো সপোন নহয়
 মোৰ কপালী বাণী;
 বাস্তৱৰ প্ৰেম-প্ৰীতি
 ই জীৱনীয় কাহিনী।
 (লক্ষ্মী ১/৩/৫৪ ইং)

প্ৰেমা

কোন তুমি, 'প্ৰেমাৱতী' ?
 অকলে অকলে আহি
 প্ৰেমৰ অঙ্কসী ভৰি—
 বচা আহি জীৱনৰ
 বাতিৰ সপোন ?

'প্রেমাক' স্থাপন কবি
 বাটে বাটে ঘূরি
 বিচাৰি ফুৰে। মই
 আপোনাৰ জন।

জীৱনৰ 'টাইফয়েদ'
 প্রেমকে আৰবি
 কোমল দেহত
 কৰিলেহি বাহ।

নাড়ী ধৰি তাপ দেখি
 আপোন হাতেৰে
 কৰিলো ক'তদিন
 তোমাৰ শুশ্ৰূষা ॥

তেতিয়া,
 বাঢ়িলে পৰিচয় প্রেমা
 আমাৰ লগত
 প্রবাসী জীৱনৰ
 বোগী কুটীৰত।

সমাদৰ অভ্যর্থনা
 উপচি পৰিল
 তোমাৰ কাৰণে প্রেমা
 ফ্ৰেঙ্কলীন পৰিবারত ॥

কবকীত থাকি আমি
 শিকালোঁ তোমাক
 শুশ্ৰূষাৰ প্রথম অধ্যায়।

আধাকন্যা বিদ্যালয়ত
 উত্তীৰ্ণ হবলৈ
 তোমাৰ পৰীক্ষা প্রবেশিকায় ॥

আমাকো শিকালো তুমি
 সপোন পাবলৈ
 তোমাৰ আঠাৰো বয়সৰ
 কোমল স্পৰ্শত।

টাইফয়েদ ভূগী থকা
 উজ্জল চকু দুটি
 আজিও ভাঁহি আছে
 দূৰ অসমত ॥
 (খিলং-ইং ১৯৬৬ চন)

মোহিনীৰ প্রতিক্রিয়া

শুকয দেৱতা
 কুমাৰী ছোৱালীৰ
 প্রেমত পৰে।

মহাদের শির
মোহিনী কপত
লোভতে ঘূবে ॥১

বিলাস ভরনত
উর্বশী সুন্দরী
আনন্দত নাচে ।

কপত বলিয়া
ইন্দ্র মহাবাজ
বুকু খনি যাচে ॥২

হিয়ার দাপোনত
সদায় দেখি
প্রেমিকার ছবি ।

প্রেমত গোপন
আশার সপোন
মনত আঁকি ॥৩

সন্যাসী বাবা
কামত পাব
মেনকা ধবে ;
বেবী শকুন্তলা
অজানিতে আহি
বননিত শোভে ॥৪

বাবন জ্ঞানী
নারী চোবত
ধবা পবে ,
লঙ্কার বজা
ব্রহ্ম শাপত
সমুলি যবে ॥৫
দ্রৌপদীর স্বামী
পাঁচ জন হল
সাংসারিক অদ্ভুত ;
কৃষ্ণ সেবাতেই
পাব হৈ গল
সতী পঞ্চক ভূত ॥৬
পুরুষ কপালত
জড়া আহি পালে
অসহ জীবন ।
যযাতিয়ে পালে
ভিক্ষা করি, পুনর
নব-যৌরন ॥৭
অনিন্দা সুন্দরী
প্রেমিক অহঙ্গা
কপতে ভবে ;

ঈশ দেববাজ
 লোভত পৰি
 মুনি পত্নীক হবে ॥৮
 প্রেমী শকুন্তলাই
 বজা ভবতক
 গৰ্ভত ধবে ;
 হৃদয়স্থই মিছাতে
 আপোন প্রিয়াক
 অশ্বীকার করে ॥৯
 বস্তা যায় নিজে
 নল কুবের
 অতিথি আগমন ।
 বাটতে পাই
 বাবন বজাই
 কবিলে হরণ ॥১০
 মোহিনী কপত
 দৈতা সকলে
 হাবু ছবু খায় ;
 এনে শুভক্ষণতে
 দেবতা সকলে
 অমৃতর ভাণ্ড পায় ॥১১

প্রেমর ভোমোরা
 ছুবজাহানর কপত
 লাগিলে জাহাঙ্গীর ;
 চতুর নাবী, চল পাই
 বিচারিলে
 আসন সম্রাজীর ॥১২
 সেয়েহে কও
 আপোন প্রিয়া
 (তুমি) স্বভার কামিনী ;
 মায়া প্রকৃতির
 নাবী কপত
 পুরুষ মোহিনী ॥১৩
 সৃষ্টির ইতিহাস
 সংক্ষেপে তোমাত
 কবিলে স্বরূপ ;
 ভাবিচোরা তুমি
 তোমার জীরনত
 মোহিনীর প্রতিকপ ॥১৪
 মায়াব আত্মা
 বিলাসী জীরন
 কপত মজে ;

ভ্রমত পৰি

চিৰ জীৱনেই

ভ্ৰমাক ভোজে ॥১৫

মোহেৰে স্থাপন

সংসাৰ জীৱন

ভূতঃ প্ৰতিস্থিত ;

সকলো খেলা

একে আত্মাৰ

লীলা প্ৰদৰ্শিত ॥১৬

নব-নাৰী হুয়ো

মোহিনীৰ স্বৰূপত

মিলনতে ভুষ্টি

বিধাতাৰ ইটো

অজ্ঞাত মেলা

(মাত্ৰ) সংসাৰৰ পুষ্টি ॥১৭

(কাশ্মীৰ-ইং২৩।৫।৫৪ চন)

—

প্ৰবাসী জীৱন

(সমুদ্ৰ-ভ্ৰমণ)

প্ৰিয়া আজি কওঁ তোমাক

আপোন বুলি,

সক জীৱনৰ এক

যাত্ৰাৰ অধ্যায় ;

প্ৰথম সমুদ্ৰ ভ্ৰমণ

জীৱনৰ জ্ঞান,

ভিজিগাপটুমৰ পৰা

জাহাজ মিলায়।

বাইশ্ বয়সৰ সক মনটিয়ে

সক আশা লই,

ভাৰত সমুদ্ৰত

কৰিলো ভ্ৰমণ ;

নিজেই নেজানোঁ একো

কোন দিকে লই,

'চিটি অব্ কেণ্টাৰবাৰী'

কৰিলে গমন।

আপোন প্রিয়া

বিশাল সমুদ্রৰ মাজ
 কালা পানী ভৰা,
 ঢৌৰ কোবত জাহাজ
 হেন্দোলনি ধৰে ;
 মনৰ অশান্তি আৰু
 অনাহাৰ পেট,
 অজ্ঞাত যাত্ৰাত আমাৰ
 শৰীৰ ভাগৰে ।
 পৃথিবীৰ আধা জোৰা
 পানীৰ পথাৰ,
 ভাৰত সাগৰ মহান
 গভীৰতা প্ৰিয়া ;
 পাহাৰ সমান ঢেউ
 অতুল ভাৱনাত
 বিচাৰি নেপাও যেন
 আপোনাৰে হিয়া !

* * *

দেখা নাই সমুদ্র তুমি
 কৰা নাই ভ্ৰমণ,
 জাকে জাকে মাছ আহি
 উৰি উৰি যায় ;

আপোন প্ৰিয়া

বতাহ তুফানী আহি
 আকে পাকে ঘূৰে,
 পশু পক্ষী একোকেই
 বিচাৰি নেপায় ।
 সমুদ্রৰ চেঁচা বতাহ
 আপোন সম্পত্তি,
 বহুতে কয়হি প্ৰিয়া
 স্বাস্থ্যৰ মোদক;
 মাজ সমুদ্রও যেতিয়া
 ফুৰ তৰা হেৰায়.
 'এড্‌ভানচাৰ' জীৱনৰ
 অনাথ বিপদ ।
 কঠিন সাগৰ পানীত
 জাহাজ ভ্ৰমণ.
 মনত থাকিও প্ৰিয়া
 জীৱন ভৰি;
 সাধাৰণ উপসৰ্গ হয়
 'চি-চিক্‌নেচ.'
 মূৰৰ ঘূৰণি আৰু
 পেটৰ বমি ।

জীৱনত যত কষ্ট
 অস্থভৱ হল,
 প্রকাশিব নোঁৱাৰিম
 ভাষাবে তোমাক,
 প্রসৱৰ সময়ত
 যেনে কষ্ট হয়,
 কেনেকৈ তুমি প্রিয়া
 বুজাবা আমাক ?
 শৰীৰৰ অৱসাদ
 মনৰ সন্দেহ,
 শাম্কাটে যেতিয়া
 মুখে মুখে ভাষা;
 দেখি সাগৰৰ বুকু
 সবল মূৰতি,
 যাত্ৰী জীৱনত হয়
 নতুনৰ আশা ।
 * * *
 এদিন ছদিন কৰি
 আঠ দিন হল,
 সাগৰৰ মাজে মাজে
 ওপঙি ফুৰিলোঁ;

কাল পানী গুটি যেন
 নীলা পানী হল,
 পৰ্বত সমান ঢট
 কেনিবাদি গল ।
 ছুটি এটি পক্ষী উৰা
 দূৰতেই দেখি,
 বুজিলোঁ কোনোবা দেশ
 ওচৰতে হয়;
 দেখিলো মনৰ হবষে
 ওপৰ 'ডকত',
 জাহাজৰ মালিকে আহি
 দূৰবীণ লগায় ।
 * * *
 আহি পালো এক 'ঝোতা'
 নগৰী সীমাত,
 যাত্ৰাৰ নৱম দিনে
 সমুদ্ৰৰ সিপাৰ,
 জাহাজৰ প্ৰথম বন্দৰ
 জাকাৰ্টা বোলে,
 বাটাভিয়া মহানগৰৰ
 সৌন্দৰ্য্য অপাৰ ।

প্রথম যৌৱনত প্রিয়া
 প্রথম দৰ্শন,
 ইন্দোনেচিয়ান জাতি
 আবাস বহল ;
 বিদেশ যাত্ৰাত প্রিয়া
 বিদেশী নগৰ,
 দেখি দেখি ভাল লাগে
 পুৰণা মহল ।
 ভ্ৰমণৰ লগে লগে
 সমুদ্ৰ মাজত,
 মনত পৰিলে প্রিয়া
 কলম্বচ যাত্ৰা ;
 ভাৰত সমুদ্ৰ মাজত
 সৰু দ্বীপটোত,
 বিচাৰি পালে আমি
 জীৱন 'চাহাবা'।
 যুদ্ধত ভাগি পৰা
 জাহাজ বিলাক,
 শান্তিৰে শুই থকা
 পানীৰ মাজত ;

চাহাবা=সহায়

দেখা পালে! দুৰ্দশা
 আপোন চকুই,
 এনি তেনি পৰি থকা
 সাগৰ বুকুত ।
 প্রলয়ৰ মহাকাল
 জীৱ-সমুদ্ৰত,
 আহি পায় অজ্ঞাতেই
 চেতনৰ লয় ;
 চলি থকা জীৱনৰ
 মৃত্যু অৱশেষ,
 কালৰ গতিত প্রিয়া
 সকলোৰে হয় ।
 * * *
 দেশত লাগলে জুই
 যুদ্ধৰ সময়,
 দাচৰ প্রলয় আৰু
 জাপানীৰ অত্যাচাৰ ;
 চুৰেবিয়া বাটাভিয়া
 বান্দুঙ আদি,
 নিৰীহ ইন্দোনেচিয়ানে
 সহিলে ছৰাচাৰ ।

সাম্রাজ্যৰ কূটনীতি
 গিতিবালি ভাই,
 ইংৰাজে দিলে সহায়
 দাচৰ লগত ;
 পশ্চিমীয়া ধনবাদৰ
 মুক্তিৰ কাৰণে,
 যুঁজিলে গাওঁজীয়া আহি
 যুদ্ধৰ ক্ষেত্ৰত ।
 সেউজীয়া পথাৰৰ
 শান্তিৰ মহিমা
 ভৰা ভৰা গাওঁ বিলাক
 উচ্ছন্ন হল ;
 গৰীলা যুঁজৰ খ্যাতি
 ইন্দোনেচিয়ান জাতি,
 লভিলে স্বাধীন বাজ
 আপোনাৰ বল ।

* * *

জীৱনৰ প্ৰথম যাত্ৰা
 সাময়িক দৰ্শন,
 বাটাভিয়াৰ কীৰ্ত্তি প্ৰিয়া
 নগৰ পুৰণি

সাউদ বনিকেৰে ভৰা
 বৃক্ষিয়ক জাতি,
 বহু অধিবাসী হয়
 আৰবী চাইনী ।
 নগৰৰ মাজে মাজে
 ফুগৰ বাগান,
 ট্ৰাম চলে আকে পাকে
 ইলেক্ট্ৰিক বেল ;
 মানবৰ মহামেলা
 'হলিদে' দিনত,
 সমুদ্ৰ সাঁতোৰ সদা
 জীৱনৰ খেল ।
 সাগৰৰ পাৰে পাৰে
 সন্ধ্যা ভ্ৰমণত
 প্ৰেমিক প্ৰেমিকা মিলে
 মহা আনন্দিত ;
 আশাৰ সংসাৰ পাতি
 যুৱক যুৱতি
 কেলিকৰি যৌৱন বিতায়
 সমুদ্ৰ পানীত ।
 বাটাভিয়াৰ অলি-গলি
 অনাথী গাভৰু,

ঘূবিফুবে প্রেমৰ দাহত
পুৰুষ সন্ধান ;

চহৰৰ হোটেলত
নাৰী পৰিচাৰিকা,

বেষ্ট, বা কফি হাউচত
বন্ধুৰ আহ্বান ।

* * *

শত শত বছৰৰ

সংস্কাৰ ভৰা,
সমস্যাৰ প্ৰতিকূল দেশ
যুদ্ধত ভাগৰুৱা,

নব্য চেতন জাগি

নতুন বিচৰা

অল্প বস্ত্ৰৰ নাটনি

জীৱন আধৰুৱা ।

আমদানীৰ মুখ বন্ধ

উৎপন্নৰ অভাৱ,

সামগ্ৰীৰ মহামূল্য

বিলাসী জীৱন

ভাৰতৰ জয় যাত্ৰা

প্ৰেমৰ পতাকা

বিদেশী যোগনীয়াৰ মাত্ৰ
হিন্দুস্থান আপোন ।

* * *

বিদেশৰ মনোবিনোদ
বিলাস প্ৰেৰণা,

পদিনী স্বভাৱ গঢ়া

নাৰী সমাজৰ,

বাটাভিয়া মহানগৰী

দেনচিং হ'লত

লগ পালো এক সুন্দৰী

'চাহাৰা নামৰ ।

বিলাতী বহন সনা

চকুত জেউতি,

ইন্দোনেচিয়ান অধিবাসী

আবৰী ছোৱালী ;

বুজিপাঠ পৰিচয়

প্ৰবাসী অতিথি

স্বাগতম্, কৰিলে আমাক

প্ৰেমিক বান্ধবী ।

প্রবাসী জীবন
 প্রেম অরদান,
 প্রথম প্রেরণা প্রিয়া
 বিদেশী আতিথ্য ;
 ভ্রমণ আত্মস্থ
 অজ্ঞাত কামনা,
 বুজি পালো জীবনত
 মোহিনী মাহাত্ম্য ।
 আঠারো বয়সের রূপ
 আপোন গোবর,
 যৌবনেবে ভবপুৰ
 যুরতী গাভক ;
 পছিমীয়া ফোক পিন্ধা
 প্রেম আরবণ
 শবীৰত ফুটি উঠে
 বিজাসী ক'লাচাক ।
 'বেঙ্গ' আক 'গ্লোব'র
 নাট্য মন্দিরত,
 মোহিনীর রূপ লই
 চাহাবা নাচে ;
 অভ্যাগত ভারতীয়
 বিদেশী জনক

আপোন প্রিয়ার ভাঙত
 সম্ভাষণ যাচে ।
 আরবী পোচাক পিন্ধি
 স্বভাব সুন্দরী,
 অকলে অকলে আহি
 চিনেমা হলত ;
 গোপন তথ্য বাহানা
 সন্ধ্যা সময়ত,
 ফুবিবলৈ লগধৰে
 সমুদ্র পাৰত ।
 বাটাভিয়ার মনোবিলাস
 মনব হেপাহ,
 'চি-বাথ কবিবলৈ
 অরসব বিচাৰি ;
 আপোন লগবী লই
 নগরী প্রান্তত,
 লগধৰে মাজে মাজে
 চাহাবা প্রেয়সী ।
 সুন্দরী জাভানীচ
 আরবী ছোৱালী,

'চাহাবা' নামটি বোলে
অর্থপূর্ণ হয় ;

অভিলাসী জীবনব

আপোন যাত্রাত
প্রবাসী ভ্রমণত প্রিয়া

আমার 'সহায়' ।

অদেশব প্রীতি ভাষণ

বিদেশী ভাষাত

বাধ্য কবালে শিকিব

এটি ছুটি ভাষা ;

আপোন বাহানা ধরি

মোহিনী চাহাবা,

প্রবাসী প্রিয়া হবব

বান্ধবীৰ আশা ।

জাভাব জীবন প্রিয়া

বসন্তব লহব,

বছবব আধাভাগ

বিলাসত কটালোঁ ;

সময়ে সময়ে গই

উত্তরী জাভাত,

বাকাসীৰ বণ ক্ষেত্রত

যুদ্ধও দেখিলোঁ ।

x x x x

'মেডিকেল ইউনিটব'

'এডভান্স পোষ্ট' ।

সদায় ব্যস্ত থাকে

বিলিফ্ কামত ;

বন্ধুব মস্তাদান

আপোন পরিচয়,

মানব সেরাব ছাৰা

যুদ্ধব মাজত ।

শুনিছানে তুমি প্রিয়া

নারী সমাজব,

জীবনব মহাধাত্রী

নাইটিঙ্গেল ফ্লোৰেন্স ?

ইয়াবেই উদাহরণ

আমার ভ্রমণ

মানব সেরাব্রতী

'ফিল্ড এমুলেন্স' ।

আহিলে সময় আমার

দ্বীপ এবিবব,

'চাহাবাক' এবিবলৈ

বহু ছখ পালো ;

উল্লেখ্য চিয়ালীশৰ
দশম মাহত,
জীৱনৰ দ্বিতীয়বাৰ
বিবহু সহিলে।।

ভট্টায়ে নাতু আমাৰ
উত্তৰ মুখে,
বাটাভিয়া নগৰৰ
বন্দৰ এৰি;

দ্বিতীয়বাৰ জীৱনৰ
আপোন অভিজ্ঞতা,
'তোয়েক অৰ এটিনোৰে'
বিবহু বোজা ভৰি।

নাচে গানে পাৰ্টি ভৰা
জাহাজ ইবেলি,
এটিনোৰ সাঁতুৰিলে
সৰল পানীত;
চাৰিদিনৰ স্থখ যাত্ৰা
নীল সাগৰত.

Voyage of—যাত্ৰাৰ

Antinor—জাহাজৰ নাম

উপশম পালে। আমি
বিবহু প্ৰাপ্ত।
জাগিলে জাহাজ এক
নতুন বন্দৰ,

শ্যামৰ ওচৰ দেশ
মালায়াৰ বান;
বননিৰ মাজত থকা
সক এটি ঘাট,

উত্তৰ মালায়াত
পোৰ্ট সুয়েটিংহাম।
বৰবৰ গছ ভৰা
মাটিয়া লোৰ খনি,

নতুন দেশৰ দৃশ্য
গভীৰ বননি।
বুটিচৰ শাসন জোৰা
আপোনাৰ ঠাই;

আহি পালে। বেলগাড়ীত
সাক্ষাই পাতানি।

* * *

নতুনৰ মহামায়া
নতুন দেশত,

মালয়াত থাকি প্রিয়া
 পেনাড্ ঘূৰিলোঁ ;
 টাইপীং কুলালাম্পুৰ
 ইপোহ আদি কৰি,
 উত্তৰৰ পৰা দক্ষিণ
 সফৰ কৰিলোঁ ।
 টাইপীঙত আহি পালোঁ
 কৰ্মক্ষেত্ৰ পাঠ,
 মধ্য মালয়াৰ এক
 আৰামৰ স্থল ;
 চাইনীজৰ পৰিয়াল
 ঘৰুৱা বান্ধব,
 বং ফেমিলিৰ লগত
 পৰিচয় হল ।
 বং-য়াত্-টাক্ হল মোৰ
 পৰম বন্ধু,
 মালয়াত এক প্ৰকাৰ
 আপোনাৰ গাইড্ ;
 চীনৰ বিলাসী যুৱক
 সম-বয়সীয়া ,
 ফুৰিবলৈ লগধৰে
 'এভ'ৰী নাইট' ।

ঘৰুৱা অভাৰ্থনা
 জীৱনত ঘটিল,
 জাগিলে প্ৰেমৰ মায়া
 যাঁতে খাউতে ;
 বং-পৰিয়াল হল
 অতিকৈ আপোন,
 লীয়েং, সূয়েং সকলোৱে
 মেদি মেদি মাতে ।
 * * *
 নৰ্ম্মালৰ ছাত্ৰী এজনী
 চাইনীজ্ গাভৰু,
 বং-য়াত্-টাকৰ হল
 বান্ধবী আপোন ;
 অসমীয়া পৰদেশী
 আমাৰ লগত
 পৰিচয় হ'ই পৰিল
 'লিম-চিন্ লীয়েন' ।
 লিমক দেখি আমাৰ
 পৰিলে মনত,
 বাটাভিয়াত্ এৰি অহা
 লগৰী চাহাবা ;

মনে মনে ইচ্ছা হল
আপোন কাহিনী,
লিখব আগত কণ্ঠ
বান্ধবী হেবোরা।

নব্য সভ্যতার চীনা
নতুন কুরবী,
কি যে মোহিনী মায়া
লিখব কপত।

মিলা-মিছা সঙ্গদোষে
মালায় দেশত,
নাৰীগ্রন্থি পুনৰায়
জাগিলে মনত।

চাইনীজ, বন্ধুর দল
ভ্রমনর সাথী,
সভা সময়ত সকলোরে
একেলগ হওঁ ;

‘মিচ’ আৰু ‘মিচিয়াৰ’
সঙ্গৰ লগত,
কাণিঙেল পাকত
আমোদ জমাও।

টাইপীঙৰ পাহাৰত
বন্ধুৰ মাজত
পিকনিকৰ আয়োজন
লিখক বলালোঁ ;

চাইনীজৰ লগত
মালায়ত থাকি,
মেম্বৰেল হিলত আমি
বহুবাৰ বগালো।

চুটীৰ অৱসৰ বিচাৰি
‘হলিদি হোমত’,
দলে দলে আহি আমি
পেনাঙলৈ যাওঁ ;

চহৰৰ পাৰে পাৰে
মাগৰ মাজত,
মটৰ লালত উঠি
ঘূৰি ঘূৰি চাওঁ।

পাহাৰৰ ওপৰত
টোচিং বেলগাডী,
দৰ্শকৰ দৰ্শনীয়
মনৰ অধীৰ ;

প্রাকৃতিক মনোলোভা
দ্বীপৰ সৌন্দৰ্য্য,
পেনাউত্ অৱস্থিত
সাপৰ মন্দিৰ।

* * *

ঘূৰিলো দেশ বিদেশ
মনৰ ভবিষ্যে,

বিদেশী বন্ধু আৰু
বান্ধৱীৰ লগত ;
লিমাৰ আতিথা পাঠ
চাহাবাৰ সহায়,
কটালো জীৱন প্রিয়া
প্ৰবাসী ভোগত।

জীৱনৰ যৌৱন প্রিয়া
মনৰ হেপাহ,
ঘূৰি ঘূৰি মনত পৰে
আপোন-প্ৰিয়া ;
দূৰ বিদেশত আমাৰ
যৌৱন প্ৰেৰণা,
প্ৰবাসত থাকি যোগালে
প্ৰবাসী প্রিয়া।

বিদেশৰ বহুসাত
সামৰণি পৰিল
ভট্টায়াবলৈ হলে আমাৰ
ভাৰত মুখে ;
লিম্ আৰু য়াট-টাকৰ
বিদায় লই,
চিঙ্গাপুৰ আহি পালো
অন্তৰ দুখে।

* * *

চিঙ্গাপুৰ ঘূৰি চালো
মনৰ হেপাহে,
সজ্জাই থোৱা তিনি
প্ৰমোদ বাগান ;
'নিউৱাল্ড' হেপিৱাল্ড
ধুনীয়া পাৰ্ক,
লগতে 'গ্ৰেটৱাল্ড'ৰ
মানৱ উদ্যান।
মনে হয় পশ্চিমীয়া
বিলাসী বতাহ,
পূৱৰ কোনত গঠ
বসতি জমায়ে ;

আপোনাৰ মাহুহে পাই
 বিলাসী সাজত,
 ভাৰতক চেব পেলাই
 সভ্যতা গঢ়ালে।
 ব্যাৱসায়ত আগবঢ়া
 সমুদ্ৰ নগৰ,
 বিলাসত ভৰিপৰা
 চাইনীজ্ মহান;
 নতুন চহৰী জীৱন
 যুদ্ধৰ পাচত,
 ধুনীয়া নগৰৰ কীৰ্ত্তি
 পুৰণি দালান।
 চিঙ্গাপুৰৰ বৃহৎ বন্দৰ
 অভেদ্য দুৰ্গ,
 কিনাৰত বহি আছে
 'এম্পায়াৰ প্ৰাইড';
 স্বদেশলৈ বহিনিব
 ভাৰত মুখে,
 গকলোৰে মনত আমাৰ
 আনন্দৰ 'লাইট'।

Empire Pride—জাহাজৰ নাম।

উল্লেছ শাতচল্লিশৰ
 পোন্ধৰ আগষ্ট,
 ভাৰতীয় ইতিহাসত
 ডাঙৰ এটি দিন;
 যদিওবা মোহ লগা
 বিদেশী চহৰ,
 স্বদেশ পাব লাগিব আমি
 সেই শুভদিন।
 * * *
 তৃতীয়বাৰ যাত্ৰা হল
 মহা সমুদ্ৰত,
 প্ৰবাসী জীৱনৰ
 বিপদ এৰাই;
 এম্পায়াৰ প্ৰাইডে
 বুকু সামৰিলে,
 চিঙ্গাপুৰ বন্দৰত
 ষোল জুলাই।
 ক্ষুদ্ৰ এটি স্মৃতি লই
 দেশ বিদেশৰ,

আমিও সামৰিলেঁ। প্ৰিয়া

আপোন অন্তৰ ;

কবলৈ বুলি ভাবি

তোমাৰ আগত,

জীৱনৰ ইতিহাস

যাত্ৰা দেশান্তৰ।

চয় দিনৰ মহাযাত্ৰা

পানীৰ মাজত,

আহি পালেঁ। বন্দৰ গা'

চহৰ বোম্বাই ;

প্ৰণাম জনালেঁ। প্ৰিয়া

প্ৰবাসী দেশৰ,

ভাৰস্তুৰ সমুদ্ৰত

শেষবাৰ লঠি।

(পূণা-ইং ১৯৪৮ চন)

নতুনৰ কামা

পুৰণি কথা আৰু পুৰণি ভাষা

জীৱনত ভাল নেলাগে :

নব-নতুনৰ আপোন খেলা

হিয়াজুৰি মধুৰ লাগে।

সেয়েহে বিচাৰে প্ৰাণে নিৰ্ত্তো সৃষ্টি,

নতুনৰ ৰূপ চাবলৈ :

নবাগত জীৱনৰ মনৰ আশা

হেপাহেৰে পূৰ কৰিবলৈ।

বলিয়া জীৱনৰ বলিয়া প্ৰাণত

চিকিমিকি ৰূপৰ বাশি :

হিয়াৰ হেঙুলী ৰঙত বিশ্বৰ প্ৰেম

উটি আহে আপোন বাকি।

নোৱাৰে পূৰাব মনক ইয়ে

জীৱনৰ অশান্ত কামনা ;

ভাবৰ মাধুৰী লঠি নিতউ

জাগি উঠে নতুন বাসনা।

হিয়াৰ পৰশ লৈ ৰূপৰ সৃষ্টি

যদিহে হয়হি নিজে আগমন ;

নতুন জীৱন গঢ়ি নতুন ভাষাত

যাচি দিম জীৱনৰ প্ৰীতি সন্তোষণ।

(লক্ষ্মী--ইং ১৯৫৭ চন)

দ্বিতীয় অধ্যায়

ভাবী প্রিয়াক আহ্বান

আহা মোর প্রিয়া, মিলনর ভাগীরথী,
লৈ আহা লগত তুমি শতেক জেউতি ;
কবাহি গুপ্তে তুমি প্রেমর আহ্বান,
উথলি উঠক আজি মিলনর বান ।

তোমার অপেক্ষাট আজি কৰিছোঁ সাধন,
বহু প্রিয়ার আগমন কৰিছোঁ বাৰণ ;
জীৱনৰ মহাযাত্ৰাক কৰিছোঁ উপেক্ষা,
হিয়াত পুহিছোঁ আজি তোমাবেই আশা ।

নাৰী তুমি, পুৰুষৰ অতিকৈ আপোন,
মিলনৰ বন্ধু তুমি জীৱনৰ যৌৱন ;
শোকৰ সাস্থনা তুমি কপৰ মোহিনী,
প্রেমভৰা হিয়া তুমি, গৃহৰ গৃহিনী ।

আহা তুমি, লই আহা বস্ত্ৰিবাতি ধাবী,
জ্বলাই দিয়াহি তুমি প্রেম-পুষ্প শাবী ;
স্থাপন কৰিবলৈ আজি প্রাণৰ দেৱতা,
অজ্ঞাতেই জাগক মোৰ মহামানৱতা ।

প্রেমৰ পূজাৰী মই, প্রেম ভিক্ষা কৰি,
মাতিছোঁ তোমাক নাৰী হিয়া উজাৰি ;
নকৰি উপেক্ষা এই সোণৰ সংসাৰ,
কৰিলোঁ আহি আজি সকলো তোমাৰ ।

আহা কল্যাণী, খোলাহি মন্দিৰ দুৱাৰ,
সজোৱাহি বেদী তুমি ঠাকুৰ পূজাৰ ;
ধূপ-ধূনা ফল-ফুল ধৰাহি কাষত যতন
প্রেমাত্মক বোৱাই পূজাত কৰিম সাধন ।

তোমাৰ সঙ্গে আজি মোৰ গঢ়িব দেৱতা,
তোমাৰ প্রেমেই মোৰ হৰিব হীনতা ;
মহাবিশ্বত আজি মই উজলি উঠিম,
হিয়া অন্তৰত তোমাক অনুভৱ কৰিম ।

আহা প্রিয়া, লৈ আহা পূণ্য শীতল হিয়া,
কোমল হাতেৰে তোমাৰ শান্তিপ্পৰ্শ দিয়া ;
বহাহি কাষত তুমি বামাকপী হই,
ধৰাহি সংসাৰ তুমি শক্তি স্বৰূপা হৈ ।

(ঋষিকেশ ইং ৫৮।৫২ চন)

মোৰ বিয়া

(বোহিনীৰ লগত)

হব লাগিছিল কাৰ লগত,
হলে তোমাৰ লগত মোৰ বিয়া;
তুমি গাভৰু বোহিনী সুন্দৰী,
মাগিছো এখনি প্ৰেমৰ হিয়া।
আমি প্ৰেমিক প্ৰেমৰ ভোমোৰা,
আশাকৰো সদায় তোমাৰ দিয়া;
বোহিনী তুমি যৌৱন লগৰী
অযাচিত্তে পোৱা 'আপোন প্ৰিয়া'।
বিয়াৰ আগতে জোৰা বিচাৰি
যৌৱন কটালে বিচাৰি সুখ;
জীৱনৰ জোৰা পালে এজনী
বোহিনী বোলা গাভৰু মুখ।

* * *

কত লগৰী সৰি সৰি পৰিল
শেষৰ লগৰী তুমিয়েই আহিলা;
তুমি বিনে মোৰ জীৱন অপূৰ
ষোড়শৈৰ্যো আহি কৰিলা ভৰপূৰ।
কিয় আজি মোৰ লগৰী নিমাত,
কিয় আজি মোৰ প্ৰবাসত বাস?

আপোন প্ৰিয়া

১০১

মায়া- সূতাডালি আকোৱালি ধৰি
সপোন দেখিছো জীৱন ভৰি।
বাস্তৱ কল্পনা ভাহি ভাহি গল,
লগৰী সবে নিমাত হল;
সেয়েহে বুজিলোঁ ছনীয়াক সকলো
সকলো আপোন সকলো পৰ!
উঠি অহা জীৱন বুজিব নোৱাৰি,
ভাল পাব বুজিলোঁ সবাকৈ ধৰি;
ভুলহৈ গল বিচাৰ কবাত
লগৰী ভাবি মোহিনী আশাত।
মনতে আজি দিহাৰ মানিছোঁ,
সেয়েহে আজি কৰিছো ভোগ;
লগৰী কপৰ প্ৰেমৰ জ্বালা
বিবহ ভাবি ভুগিছোঁ শোক।

* * *

যিদিনা তুমি আহিলা ঘৰত
নীৰৰ নিমাত থাকিলা শুই;
কত কথা মোৰ পৰিল মনত
জীৱন লগৰী আগমন পাই।
পূৰণা লগৰীৰ মুখৰ ছবি
ভাহি ভাহি আহে মনৰ মাজত;

তুমিয়ে যে আহি আপোন হলা,

জীৱন যাত্ৰাৰ বাটৰ কাষত।

ভুলি যাব খোজোঁ পাছৰ কথা

তোমাৰ আগমন ওচৰত দেখি ;

বহু প্ৰেয়সীয়ে এতিয়াও মোক

ভুলাব খোজে তোমাক খেদি।

কতজনী মোৰ বাটৰ সঙ্গী

একেলগে থকা মৰমী হিয়া ;

কতজনী মোৰ সহকৰ্মী

নিচেই আপোন কথা দিয়া প্ৰিয়া।

মোৰ ওচৰত তোমাক দেখি

এতিয়া হব সকলো পৰ ;

যদি পাৰা তুমি সামৰি লব,

তোমাৰ লগতে (মোৰ) জীৱন নিৰ্ভৰ।

সেৱেহে প্ৰিয়া জীৱন উচৰ্গা

দুটি জীৱনৰ এটি হিয়া ;

তোমাৰ পৰশৰ মাধুৰী বিলাই

আপোন অন্তৰ উজ্জাৰি দিয়া।

আবাম কুটীৰ

বহাগ ১৩৬৫ চন ইং ১৯৫৮ চন

জীৱন লগৰী

প্ৰিয়া তুমি, জীৱন লগৰী হৈ জীৱনত

প্ৰেম বৈ আনি পৰিচিতা হলা যৌৱনত।

ইমান গভীৰ ভাবে প্ৰবেশ কৰিলা :

তুমি মোৰ শৰীৰৰ স্নায়ু মন্দিৰত।

বিচাৰিলে বীজ্ঞান এটি মাইক্ৰোচকোপত,

বিচাৰি পাওঁ তোমাক 'প্লাইডৰ' মাজত।

সেয়ে আজি ভুলিলে আমি উপৰ ছৰাৰ,

যাবলৈ যিটো আছিল সকলো সবাৰ।

যদি আজি কৰিলোঁহেঁতেন ঠাকুৰ পূজা,

তোমাৰ ভাবনাক এৰি গ্ৰন্থিত মজা ;

কিজানিবা পালোঁহেঁতেন অমৰ সত্তা,

ঠাকুৰ কৃপা আৰু আপোনাৰ আত্মা !!

*

*

*

বিচাৰোঁ তোমাক যেতিয়া একো নিবিচাৰি ;

একে আশা মনত ৰাখি একে অনুচাৰী,

তুমি মতি, তুমি গতি জীৱনৰ সাধ

একেলগে খোজ কাঢ়িম জীৱন অজ্ঞাত।

অকলে নবহোঁ গৈ আজি ঠাকুৰ পূজাত,

স্বার্থপৰ পৰমার্থ কৃপাৰ আশাত।

একেলগে যাম আৰু একেলগে ধাম,

পাওঁ যদি ছয়ো আমি একেলগে পাম।

নোৱাৰোঁ খুলিব যদি মন্দিৰ দুৱাৰ,
 একেলগে বাটচাই পুৰাম পোহৰ;
 উজলা পৰত আমি ছয়ো খোজ কাটিম,
 সংসাৰ যাত্ৰাৰ পথ একেলগে গঢ়িম।
 তথাপি নেযাম মই অকলে পূজাত;
 তোমাক লগত এৰি বৈৰাগী যাত্ৰাত।
 অকলে অকলে মই কিনো ফল ধৰিম।
 ঠাকুৰ পূজাত মই কিনো লাভ কৰিম?
 যৌৱন দেখিছোঁ প্ৰিয়া, জুড়া দেখা নাই,
 সেয়েহে মাতিছোঁ তোমাক অতি সাদৰাই।
 একেলগে যাম বুলি মৃত্যুৰ পপত,
 বিপদৰ সহায় আক জীৱন সঙ্গত।
 যাম দুয়ো কথাকৈ আপোন মনৰ
 চাই চাই মনে মনে জটিল সংসাৰৰ।
 মৃত্যু যদি ধৰে আহি আগছি আমাৰ,
 ছয়োজনে একেলগে ঠিয়হৈ সমৰ;
 ভেটিম মৃত্যুক মই গোঁতম মুনি হই,
 তুমিও বাধিবা তাক সাবিত্ৰী ৰূপ লই।
 জীৱন দেখিছোঁ প্ৰিয়া, মৃত্যু দেখা নাই;
 সেয়েহে কৰিছোঁ সঙ্গ প্ৰেম-গীতি গাই।

সুখ লাগে জীৱনত, দুখ নেলাগে,
 অপ্ৰিয় জীৱন বুলি ভাবোঁ, প্ৰিয়া অভাবে।
 চাবলৈ খোজা যদি তুমি সুন্দৰ নগৰী,
 চাব লাগে প্ৰিয়া তুমি গভীৰ বননি;
 তেহে বুজি পাবা তুমি জীৱনৰ ফাল,
 বিবহিনী হলে কেনে প্ৰেমত আকাল।
 মৰম কবিব জানো, ছষিব নেজানোঁ,
 পৃথিবীত থাকি আমি স্বৰ্গবোৱাই আনোঁ;
 তেহে যদি আমি ছয়ো জীয়াই থাকিম,
 প্ৰেমৰ বসেৰে তেনে সু-যশ আৰ্জিম।
 বিপদৰ চউ ঠেলি যৌৱন পুৱাত,
 জীৱনত যেতিয়া আহিব শুভদিন;
 মিলনৰ শুভবৰ্ত্তা আপোনাৰ প্ৰেম,
 প্ৰজাপতি নিজে বৈ আহিব সিদিন।
 যিদিন, তুমি আক মই একেলগে ছয়ো,
 একেহাতে একেগঢ়ে আদৰণি জনাম;
 সিদিন, মিলনৰ স্বৰ্গীয় বেদীত উঠি,
 একেলগে ছয়োজনে সন্তোষণ কৰিম।
 বিচাৰিম ৰূপ-আত্মা মাধুৰ্য্য পৰশ,
 প্ৰাণৰ স্পন্দন আক জীৱনীয় ৰূপ;

সাঁচিখোৱা যৌৱনৰ প্ৰাণৰ আবেগ
মধু-মিলনৰ হুম ব্ৰহ্মাৰূপ স্বৰূপ।

নাহিবা লগতলৈ প্ৰিয়া বিপদৰ বোজা,
অসারধানী বুকু আৰু হিয়াৰ অশান্ত;
অৱহেলা অকৃতজ্ঞতা মানবীয় বাধা
উপেক্ষা কৰিবলৈ তোমাৰ গাভৰু বসন্ত।

আহা যদি, লই আহা বাসন্তী পুৱাতে,
জীৱনীয় সোঁত আৰু চেতনীয় প্ৰাণ;
যৌৱনৰ প্ৰেম অৰ্ঘ, হিয়াৰ আকুল
দেৱতা পূজাৰ অৰ্থে বসন্তৰ গান।

বঙিৰ লাগিব তুমি হিয়াৰ দেৱতা,
গঢ়িৰ লাগিব মোৰ বসন্তৰ প্ৰাণ;
প্ৰেমৰ মন্দিৰত তুমি কোমল হাতেৰে,
জেউতি বঢ়াবলৈ প্ৰিয়া জীৱনৰ মান।

পাৰিবাৰে তুলি লব হিয়াৰ স্পন্দন,
সংসাৰীয় জীৱনৰ দায়িত্ব গধুৰ?
প্ৰেমৰ হেচা আৰু জীৱনৰ ভাৰ
কৰিবলৈ আজি আমাৰ জীৱন মধুৰ?

বাল্য জীৱনে বিচাৰে সহায় মাতাৰ,
কিশোৰত হয় পিতাৰ হাতৰ সহায়;
ল'বাকালে উমলিছো ভাই-ভনী সৰে
বংমনে খেলিছিলো কত লগৰীৰ সতে!

এতিয়া বিচাৰো প্ৰিয়া সহায় বুকুৰ,
কৰিবলৈ আজি আমি হিয়া ভৰপুৰ;
যৌৱনৰ সাথী তুমি জীৱন সঙ্গিনী,
সকলোৱে জানি লব তুমি অৰ্দ্ধাঙ্গিনী।

যদিওবা আছে মোৰ প্ৰিয় পৰিজন,
সকলো থাকিও মোৰ লাগেয়ে নিৰ্জন;
তুমি এটি 'প্ৰিয় জীৱন' আছায়ে অজ্ঞাত
যিয়ে কৰিবাহি 'প্ৰিয়া' বুলি দাবি আপোনাত;
এনে জনীক লগ পাই হেওকৰে অন্য পৰিজন,
তুলনাত ইজনী লবহি নিশ্চয় আপোন?

সংসাৰত থাকি মই বৈৰাগ্য নিবিচাৰোঁ,
তুমি প্ৰিয়া থাকোঁতে মই অবজ্ঞা নকৰোঁ;
মোৰ যি ফল হয়, তোমাবোৰো ফল,
নহলে ঠাকুৰ পূজা আজি জীৱনে বিফল।

(লক্ষ্মী--ইং ১৯৫৮ চন)

আপোন প্রিয়া

হে কল্যাণী! আকুলন জীৱন তোমাৰ
ৰূপত ৰূপহী ৰোহিনী, যৌৱনৰ বাণ;
গৃহিনীৰ আগমন, ভাগ্য-লক্ষ্মী প্ৰিয়ে
নাৰী ৰূপত তোমাৰ কোমলতা প্ৰাণ।

লখিমী সবস্তুতী তথা সীতা সাবিত্ৰী,
গঙ্গা যমুনা তুমি পদ্মিনীৰ ৰূপত;
গঙ্গাৰ সহোদৰী প্ৰিয়ে যমুনা ৰোহিনী
নাৰীৰ আদৰ্শৰূপ বিচাৰোঁ তোমাত।

যেতিয়া কৰাহি খেলা তুমি আপোন মনে,
নগ্নশৰীৰে ঠিয়হৈ স্বামীৰ আগত;
ফুটি উঠে নাৰীৰূপ গ্ৰীচৰ দেৱী,
ভেনাচৰ প্ৰতিকৃতি তোমাৰ দেহত!

মেঘৰ বৰণে পিঠিত কলা চুলিটাবি,
স্বৰ্গীয় অপ্সৰা পৰী বস্ত্ৰৰ ৰূপ;
লৱণ্য শৰীৰে প্ৰিয়া আপোন দেহত
পহুম ফুল যেন তোমাৰ উঠন বুক।

বামৰ কাষত তোমাৰ সীতাৰ ৰূপ,
জ্বলি উঠিছে চিন্ সক ৰূপালত;

ভাগ্যৰ প্ৰলেপ অঁকা ৰোহিনী সুন্দৰী
আপোন প্ৰিয়াৰ কাম সেন্দূৰৰ ফোঁট।

মুদখোৱা চকুজ্বৰিত লাজৰ ৰেখা,
বিৰিঙিছে জীৱনত হৰিণীৰ আঁখি;
কামদেৱৰ ঘৈণীহৈ বঁতিৰ ৰূপত
বুকুৰ কোমল প্ৰেম তুমি দিবানে বাকি?

চকুৰ চাউনীত তোমাৰ প্ৰেমৰ শব,
চাওঁতে চাওঁতে পুৰুষ উজ্জ্বলিত খাব;
ভ্ৰত লগালে কাঁজল ৰোহিনী প্ৰিয়া,
ক'লাদাগেৰে কামিনীৰ ৰূপ বঢ়াব।

নাকটি যদিও সিমান নহয় উঠন,
সক যেন কোমল কলি তিলৰ ফুল;
গোলাপৰ পাহি যেন কাণত তোমাৰ
সোণৰ চাকা পিকোৱা মোৰ হল ভুল।

পহুমৰ পাহি যেন নিমজ গালত,
সানিলে সেন্দূৰ তুমি উঠা বঙা পৰি;
প্ৰেমভিক্ষা জানি, গোপনে লাজত তুমি
স্বামীৰ মুখৰ চুমা লোৱা হিয়া ভৰি।

ৰাজহাঁহৰ গলত যেন ফুলৰ মালা,
শোভালে সুন্দৰী তোমাত লখনৌৰ সোণ;

ডক্‌ডকি লোটা যেন প্রেমিক নাবীর
দীঘল গলৰ চিন পদ্বিনী লক্ষণ।

পছম-ঠাৰি যেন বগা বাত্ৰ দুখন,
সারতি ধৰিলে প্রিয়া জীৱনৰ আশা;
কোমল স্পৰ্শ তোমাৰ কামিনীৰ হাত
পিন্ধি আছা ভাগ্যৱতী সোণৰ শাখা।

লিহিবি পতীয়া তোমাৰ কপহী আঙুলি,
হাতৰ পতাৰ লগত কোমল গাঁঠি;
শিৱ পূজা কৰা নাবী প্রকৃতি হাতত
শ্ৰুতৰ স্মৰণ কৰা 'বামৰ' আঙুঠি।

মানব-সৰোবৰ যেন শীতল বুকু,
আপোন পুৰুষত তুমি বিচৰা স্থখ;
অনুৰাগ ভৰা তোমাৰ নাবী প্রকৃতি
স্বামীৰ কোলাত লুকোৱা লাজুকী মুখ।

পেটত ভৰি আছে বৃধিৰ টোপোলা,
বাহিৰত তোমাৰ সদা লাজুকী ভাষা;
নিজেষ্ট কোৱা তুমি খঙাল স্বভাৱৰ
প্রিয়া মোৰ, নাবী চিত্ৰিত চিত্ৰলেখা।

কঁকালত পিন্ধা তুমি বিহা মেখেলা,
আপোন সৌন্দৰ্য্য তুলি নতুন ধৰণে

উঠন তপিনাত পৰি নাচে চুলিটাৰি
মোহিনীৰ কপত নিজে ক'লা বৰণে।

উকৰ স্নায়ু তোমাৰ অতিকৈ কোমল,
হাতৰ পৰশ পালে শিয়'ৰি উঠা;
লৱণু সদৃশ যেন ত্বকৰ বৰণ
নাবী শৰীৰটো তোমাৰ কপেৰে গঁথা।

ভৰি দুখনত তোমাৰ আছে সবলতা
আপোন খোজত তুমি ৰাজহংসী কণী;
গৃহিনী স্বৰূপা মোৰ জীৱনৰ জোৰা,
আপোন প্রিয়া তুমি 'বাসন্তী' প্রকৃতি।

বসন্ত আহিলে আমাৰ হৃদয়ৰ ঢো,
পাবলৈ বিচাৰো আমি তোমাৰ সঙ্গ।
অপূৰণ জীৱনত পূৰ কৰিবলৈ
ভৌতিক জগতৰ আপোন মহাবঙ্গ।

মাত সুরদী তোমাৰ কণ্ঠে বাগ্‌দেবী,
ভাষাত গীতৰ স্তব চেতাৰৰ তান;
প্ৰেয়সীৰ লাজুকীয়া চকুত লহৰ
স্বামীৰ সৌহাৰ্দ্য প্ৰিয়ে আপোনাৰ মান।

কোমলতা কোমলিনী মাধুৰ্য্য বিকাশ,
বুকুভৰা প্ৰেম তোমাৰ হিয়াৰ স্পৰ্শ;

মাধুরী বিলোয়া প্রিয়েৰ কোমল শব্দে,
বোহিনীৰ প্ৰেম কোতুক জীৱনীৰ হৰ্ষ।

প্ৰিয়ে বোহিনী—

ৰূপ বিদ্ভাস যদিও কালিদাস নহয়,
আপোনাৰ কচিৰ তৃপ্তি প্ৰিয়-হৃদয়ত ;
বিচাৰি মিলন আকৌ আপোন-প্ৰিয়াৰ
ধাকিলো অপেক্ষাই মই লখনৌ চহৰত।

(তোমাৰ—প্ৰিয়)
লক্ষ্মী ইং ২৬।৬।৫৮ চন

স্বপ্নময়ী

সপোনত পালোঁ এজনী নাৰী
কাষচাপি আহিছে কাষত,
ৰাতিৰ একাৰত খেপিয়াই নিজে
মুখখন লুকালে আপোন লাজত।

শাবীৰ আঁচলে বাঁ দিলে মোক
দিলে জীৱনৰ মহাশান্তি,
বুজিলোঁ জীৱনত মহামায়া আহিল
দুব কৰিবলৈ আপোন ত্ৰাস্তি।

বঙা ব্লাউজ পিন্ধি দীঘল হাতেৰে
দীঘল চুলি মেলি হাঁহিলে এপাক,
আপোন লগৰী বুলি পৰিচয় দিলে
মাগিবলৈ আমাৰ জীৱনৰ ভাগ।

স্বপ্নিলোঁ নাৰীক কৰপৰা আহিলা
যৌৱন পূৰাতে আদৰি আমাক,
নিজৰ লাজতে নিজেই লুকালে
যৌৱন ঢাকিলে সাদৰি আমাক।

বব হেপাহেৰে কথাটি কলে,

“হবলৈ আহিছোঁ আপোন তোমাৰ;
অকল শৰীয়া উদাসী জীৱনত
পাতিবলৈ তোমাৰ মোহৰ সংসাৰ।

ভয় লাগিলে ৰূপহীৰ কথা শুনি
এই যৌৱনত কিয় মায়াৰ সংসাৰ;
কি দুখত নাৰীয়ে সঙ্গী বিচাৰি
কৰিবলৈ আহিলে যুটীয়া বিহাৰ।

নিজৰ স্বাধীনতা নিজেই হৰি
সোমালে আহি সংসাৰ বান্ধত;
লগ বিচাৰি বাতিৰ সপোনত
হেজা দিবলৈ আমাৰ কান্ধত?

সুধিলে নাৰীক পুনৰায় আমি
“তুমিয়ে নে মোৰ ‘আপোন-প্ৰিয়া’?
বহুদিনে অপেক্ষি বসন্ত কুঞ্জত
কটালোঁ জীৱন বিচাৰি হিয়া!

“তুমিয়ে নে মোৰ ‘আপোন-প্ৰিয়া’
সামলিব আহিছা জীৱনৰ ভাৰ!
আপোন প্ৰিয়া সাজি নাৰীৰূপত
সুজাবলৈ বিচাৰিছা প্ৰেমৰ ধাৰ?

“তুমিয়ে নে মোৰ বিচৰা নাৰী,
মোকলাব আহিছা জীৱনৰ বাট;
একেলগে ফুৰি সংসাৰ পথত
অশান্ত হিয়াক কৰিলৈ শান্ত?”

নাৰীয়ে কলে মোক মিচিকি হাঁহি
“মই হলেঁ তোমাৰ জীৱন মোহিনী;
প্ৰাণৰ সঙ্গীক আহিছোঁ বিচাৰি
সমোহিনী ৰূপ লৈ প্ৰিয়া ৰোহিনী।”

নাৰীৰ কথাত সাৰ পাই মই
বাস্তৱৰ ৰোহিনীক লিখিলোঁ হিয়া;
কাৰ চাপিবলৈ বুকুৰ মাজত
বাতিৰ শেতেলিত ‘আপোন-প্ৰিয়া’।

বুজিলো জীৱনত ইজনী নাৰী
নাৰয়তি যা-সা স্বপ্নসুন্দৰী;
আৰাম কুটীৰত ৰোহিনীয়ে মোৰ
ধাৰণে পালনে বৰ্দ্ধনে নাৰী।

(লক্ষ্মী-ইং ১০।৯।৫৮ চন)

প্ৰিয়া বিচ্ছেদ

সাংসাৰিক মায়াজাল নকৰি আশা,
দেশ-বিদেশ ঘূৰি যৌৱন বিতালে;
নেৰাখি কোনোজনী মোহিনী কাষত,
জীৱনত বহুদিন অকলে কটালে।

কতজন বন্ধু আৰু বান্ধবীৰ লগত,
নতুন নগৰত গই পৰিচয় পালে;
জীৱনীয় বন্ধুত্বৰ সঙ্গৰ ত্যাগত,
বিবহৰ চকুলো বিচাৰি নেপালে।

অলপতে আহি মই বিবাহ বান্ধত,
ধৰিলোঁ সান্নিধ্য এজনী বৰ্মণীৰ হাত;
সহায় হব বুলি পথৰ সঙ্গিনী,
দেখাবলৈ সাংসাৰিক জীৱনৰ বাট।

ইজনীয়ে আপোন বুলি কাষত বহি,
নাৰীৰ কোমল স্পৰ্শে মাধুৰী বিলালে;
অন্তৰৰ সকলো খিনি মৰম ঢালি,
মনে মনে আহি তাই হিয়া উজলালে।

আপোন প্ৰিয়া

১১৭

তিনিদিনৰ পৰিচয়তে আপোন কৰি,
বান্ধিলে প্ৰেমৰ বান্ধ জীৱন-আটি;
বসন্তৰ পৰশত বাসন্তী ৰূপত,
নাৰীৰ আপোন ৰূপ দেখালে খ্যাতি।

নাৰীক আপোন বুলি অনুভৱ হল,
ইজনী প্ৰিয়া হল মোৰ বোহিনী সুন্দৰী;
নতুনত মৰম হল নতুন বিচাৰি,
এবিবলৈ মন নেযায় জীৱন ভৰি।

অসমত এৰি থৈ আপোন প্ৰিয়াক,
লখনৌত কিছুদিন অকলে কটালোঁ;
পৰিণীতা দেৱীক কাষত নেপাই,
শূণ্যহৃদয় খনি বিবহে জ্বলালোঁ।

দিনে দিনে গধুৰহৈ আপোন জীৱন;
প্ৰিয়া বিবহৰ বোজা ঘনীভূত হল;
ৰাতিৰ সপোন বুলি দিনৰ দিঠকত,
বোহিনী মুখৰ ছবি মজ্জাগত হল।

বিবহত বাকুলহৈ মই অধীৰ হাতে,
খেপিয়াই বিচাৰোঁ ৰাতিৰ সপোনত;
প্ৰিয়াৰ শৰীৰ বুলি খামুচিব ধৰোঁ,
বিচনাৰ গাকটোকে বুকুৰ মাজত।

কবিতা লিখি কাব্য লিখি দিনৰ বেলি,
পূৰ্বাৰ বিচাৰোঁ নিজে শূণ্য জীৱনত;
এক্সপ্ৰেস ডাকত খবৰ পঠাই,
বোহিনীৰ ফটো চাওঁ আপোন মনত।

* * *

বিপাকত পৰি আমাৰ দাম্পত্য সঙ্গ,
সাময়িক পৃথকতা হল বাজ-দায়িত্ব;
জাঁতৰি থাকিলে শ্ৰিয়া বগলৰ পৰা,
প্ৰকৃতি বিকপ হল জীবনীয় বাধা।

নতুন সংসাৰ এৰি নতুন বান্ধবী,
অসহ্য বেদনা ভোগে যৌৱন-প্ৰাণে;
অকল শৰীয়া সঙ্গত বিবহ জ্বলাই,
কান্দিবৰ মন যায় শ্ৰিয়া অবিহনে।

চকুৰ টোপাল পানী মুকুতাৰ মালা,
সৰি সৰি পৰি থাকে হিয়া অন্তৰত;
বোহিনী বুৰুজে শ্ৰিয়ে জীৱন আমাৰ,
কিমান ব্যাকুল প্ৰাণ শ্ৰিয়া বিবহত!

মনে হয় কেতিয়াবা অসমলৈ আহি,
বিবহত ফাটিযোৱা আপোন হিয়াক;
বতাহত উৰি গই ভোঁমোৰাটি হই,
কৈ আহিম কাণে কাণে বোহিনী শ্ৰিয়াক।

মনে হয় কেতিয়াবা পৰন দেৱক,
দূত কৰি পঠিয়াম পুষ্প বথত;
বন্ধুৰ সহায় হই আপোন শ্ৰিয়াক,
বোহিনীক খবৰ লব বেকিৰ পাৰত।

মনে হয় কেতিয়াবা টেলিভিচন আনি,
নতুন জগতৰ নতুন জ্ঞান লভি;
বিবহত আকুল হোৱা আপোন মনে,
চাই চাই হেপাহ পলায় শ্ৰিয়াৰ ছবি।

মনে হয়, নিজে সাজি তুষাৰৰ পাল,
মেঘৰ বৰণে গই মেঘদূত হই;
বিবহৰ বাৰ্ত্তাবাহি আপোন শ্ৰিয়াক,
সস্তাষিব শুদূৰত অসমত গই।

বিবহত আউল বাউল প্ৰেমৰ ছবি,
চকুত টোপনি হৰিল; সুখৰ সপোন;
ভাতত ভোক গুচিল, পানীত পিয়াহ,
তথাপিও কৰোঁ শ্ৰিয়াক প্ৰেম আবেদন।

বিবহত গলি যোৱা মোৰ হৃদয়-বস্ত্ৰি,
শ্ৰিয়া বোহিনী! বুজিবানে মনৰ দুখ;
শুকাই গইছো শ্ৰিয়া নিজকে নিজেই,
দেখিব নেপাই তোমাৰ প্ৰেমৰ মুখ।

প্রবাসত প্রবাসীৰ প্ৰেমৰ জীৱন,
জৰ্জৰিত শবীৰ বোহিনী বিবহত ;
বুকুফালি হিয়া উগাৰি আপোন প্ৰিয়াক,
দেখুৱাব পাবোঁ। বৈ থকা প্ৰেমৰ সোঁত।

শোকত শোকাকুল হিয়া বিবহী প্ৰাণ,
কেনেকৈ বুজাম প্ৰিয়ে! বোহিনী সুন্দৰী;
ইমানতো সুবুজা যদি অভাগা আমি,
নিজহাতে শাস্তি দিবা যৌৱন বিচাৰি।

তোমাৰ বিবহী
সীৰং (দাজিলীঙ পাহাৰ)
উঃ-১।১০।৫৮ চন

সুন্দৰী

ওচৰত থাকিলে তুমি প্ৰিয়া বোহিনী
নিত্য সেৱিকা বৈশী
লাদাখৰ পৰা দেখোঁ, তুমি যেন মোৰ
জীৱন মোহিনী।

ঘৰত সঙ্গ পালে ভাবে। মই তোমাক
অৱহেলা কৰি;
দূৰত থাকিলে তুমি মোৰ চকুত
সপোন সুন্দৰী।

তুমি যেন এতিয়া কপত কপহী,
দাজিলীঙৰ প্ৰেমিকা নাৰী;
ফুলি উঠা আপোন যৌৱন সাজি
পিন্ধিলে মোৰ কাশ্মিৰী শাৰী।

পৃথিবীত য'ত সুন্দৰী আছে
তোমাৰ শৰীৰৰ কপ;
সৰগত ঘূৰিফুৰা যেন তুমি
অপ্সৰা কিল্লৰী স্বকপ।

সমুদ্ৰ সুন্দৰী তুমি,
সুৰ পুৰৰ বস্তাৰ বেশ,
ভাৰতৰ 'ইন্দু' তুমি
ইংলণ্ডৰ এলিজাবেথ।
বসন্তৰ 'বাসন্তী' তুমি মোৰ
ক্লাচৰ সঙ্গিনী;
বাল্যকালৰ সহচৰী যেন
লাজুকী কুমাৰী 'কুণী'।

বিদেশৰ সুন্দৰী 'চাহাবা'ঃ
 তুমি কবকীৰ 'প্ৰেমা' ;
 একেলগে পঢ়া বান্ধবী তুমি
 মোৰ চেনেহী 'জয়া' ।
 মনে হয় তুমি মোৰ মনৰ গছা
 অঞ্জলি সুন্দৰী :
 ৰূপত ফুলি উঠা গাভৰু হিয়া
 চহেলী সন্তোদৰী ।
 কলিকতাত ভ্ৰমী ফুৰা মোৰ
 প্ৰেমিকা বোহিনী :
 মেনকা সুন্দৰী যেন তুমি
 ঋষি-মন মোহিনী ।
 কামনাৰ কামিনী বোহিনী যেন
 'চেম্‌চনৰ দালীলাহ' :
 ছিৰাজৰ সুন্দৰী সপোন তুমি
 মোৰ 'ক্লিপেট্ৰা' ।
 চাহ-ছাহানৰ মমতাজ তুমি
 চিত্ৰৰ পদ্মিনী :
 ওদালগুৰীৰ অধিতীয়ম্ নাৰী
 তথা স্বামী বিবাহিনী ।
 মোৰ বোহিনী, কামদেৱৰ ৰতি
 যেন পেৰিচৰ পৰী :

প্ৰিয়ৰ চকুত তুমি যেন ৰূপৱতী
 অহলা। সুন্দৰী ।
 বোহিনী তুমি, গ্ৰীচৰ দেবী ভেনাচ,
 'দি-মিলোৰ' ৰূপ ;
 মোৰ মনত যেন সুবাসুৰৰ
 মোহিনী স্বৰূপ ।
 মনেহয় তুমি মোৰ ছবাসুৰ
 প্ৰেমি শকুন্তলা ;
 দৰং শোণিত পুৰৰ উষা, তথা
 সজ্জিনী চিত্ৰলেখা ।
 সপোন কুঁৱৰী তুমি যেন মোৰ
 কালিদাসৰ যক্ষপ্ৰিয়া ;
 সঙ্গৰ অভাৱ ঘটা প্ৰবাসী স্বামীৰ
 চেনেহী 'আপোন-প্ৰিয়া' ।

ভাৰতীয় নাৰী তুমি, ভাৰতীয় প্ৰেম,
 তুমি নোহোৱা বহন সনা বিলাতী মেম ;
 সেয়ে, তুমি মোৰ মৰমৰ ৰূপহী ঘৈণী,
 প্ৰবাসী প্ৰিয়ৰ হৃদয়ত সুন্দৰী বোহিনী ।

চায়োক কেম্প-হিমগিৰি (সাদাখ)

ইং-২০।৫।৬৪ চন ।

গুৰি তিনিটা আৰু গেজা
ভুকু পাঁচটা
(এটি ঘটনা)

হে মতিহীন নাৰী! কি বৃজিবা
সংসাৰৰ কঠিনতা?
সহিব লাগিব তুমি, গুৰি তিনিটা
গেজা ভুকু পাঁচটা।

স্বামী তোমাৰ বিদেশত, এই
মহা চাকৰিৰ নীতি;
ইচ্ছা কৰিও নিজে পূৰাব নোৱাৰি
স্বামী-স্ত্ৰীৰ আপোন বীতি।

মিলিটাৰীৰ ডাক্তৰ কম্পাউণ্ডাৰ
পোষাক পিন্ধে আধুনিক;
পাটলুন পিন্ধা ডেকা লাগে
মোৰ প্ৰিয়া বোহিনীক।

সেয়ে, তুমি নাৰী বৃজিলা সহজে
সংসাৰৰ জটিলতা;
সহিব লাগিব প্ৰিয়া গুৰি তিনিটা
গেজা ভুকু পাঁচটা।

মোৰ বোহিনী, তুমি ভাবা মোক
হুখত আছো মই?
তোমাক হৃদয়ৰ অসমত এৰি লাদাখত
অকলে শৰীৰটো লৈ।

মেধিবাবুৰ মনটো সদায় জমা
মোৰ বোহিনীৰ লগত;
টোপনিত ভাঁহি ভাঁহি আহা তুমি
নিতৌ বাতিৰ সপোনত।

কটাইছো প্ৰবাসী জীৱন ইয়াত প্ৰিয়া
মাত্ৰ শৰীৰৰ ভেল;
লাদাখ-বৰফৰ মাজত মই ভাবোঁ
পৰ্বত গুহাৰ জেল।

সেয়ে মইও সহিব লাগিছো প্ৰিয়া
শুনিছো এই গধুৰতা;
তোমাৰ ওপৰত পৰা গুৰি তিনিটা
গেজা ভুকু পাঁচটা।

‘মেঘদূত’ পঠালে* প্ৰিয়া বোহিনীলৈ
অতিকষ্ট লাদাখৰ পৰা;
* ‘আপোন-প্ৰিয়া’-প্ৰিয় হৃদয়ৰ গোপন
ই প্ৰিয় বাৰ্তাবেট ভবা।

* আপোন প্ৰিয়া ৪র্থ ভাগ (মেঘদূত)

পট্টিবা শেষব খণ্ড ভালকৈ প্রিয়ে
 বুজিবা তোমাৰ প্ৰিয়ৰ কথা ;
 হিমালয়ৰ বৰফ, লাদাখৰ কষ্ট, লগতে
 মেধিবাবুৰ মনৰ ব্যথা ।

গঙ্গাৰ হাতৰ ভুকু বোহিনীৰ পিঠিত
 শুনিলে নিশ্চয় মিঠা লাগে ;
 মালিক অবিহনে, নাবী কপালত প্ৰিয়া
 জীৱনত সকলো সহিব লাগে ।

বিবাহহীন জীৱনত ডাঙৰ জনীৰ কষ্ট
 কি বুজিবা তুমি বিবাহিতা ?
 হুখ নকাৰ সহিবা নীবৰে, গুৰি তিনিটা
 আক গেজা ভুকু পাঁচটা ।

হিমগিৰি

চুমাঠাং কেম্প (লাদাখ)

ইং ১/৬/৬৪ চন

অপেক্ষিতা

আহা ! কি স্তম্ভৰ মানবী জীৱন,
 শোক হুখ প্ৰেৰণা সকলো ভৰা ;
 উপভোগ সন্তোষ আশা-নিবাশা,
 সংসাৰৰ মোহ-মায়া যৌৱন জোৰা ।

উঠি অহা যৌৱনে কৰি আলিঙ্গন,
 গাভৰু বসন্ত হয় প্ৰেমত আকুল ;
 সদায় ভাঁহি থাকে চকুৰ আগত,
 তিনিটি ভগা যেন পহুৰ ফুল ।

সুন্দৰী মুখেৰে সৈতে কোমল শব্দ,
 গাভৰু জীৱনে শোভে প্ৰেম আৱৰণ ;
 গঢ়ে বৰণে সম পুষ্পৰেণু যেন,
 অগ্ৰজা অনুজা দুটি অম্পৰ্ষ জীৱন ।

কপত কপহী নাবী স্বভাৱ চিত্ৰিনী,
 মধ্যমা সুন্দৰী মোৰ বোহিনী প্ৰিয়া ;
 প্ৰিয় বিলাসী যুৱতী মনৰ হৰিনী,
 বিবাহিতা গাভৰু মোৰ আপোন-প্ৰিয়া ।

যদিও বোপাৰ মাক প্রিয়া প্রেম বিলাসী,
স্বামী প্রবাসত এবে উদাসী জীৱন;
প্রিয়ৰ অপেক্ষিতা অৱলা বিবাহিনী,
প্রোষিত ভক্তকা * নাৰী পূৰ্ণ যৌৱন।

যদিও বা ৰাজকাৰ্য্য বৰফ বাসৰ,
হিমগিৰিত থাকে স্বামী লাডাখ উত্তৰ
শুদূৰ অসমত এৰি বোহিনী প্রিয়াক,
দৰঙৰ ওদালগুৰী মতা দেশান্তৰ।

প্রিয়া মোৰ স্বামী বিবাহত বিবাহিনী,
ভাবি থাকে আশা কৰি প্রেমৰ লহৰ;
লাডাখত থকা প্রিয় বৰফ বাসৰ,
কেতিয়া সামলিব ^{আহি} যৌৱন মোহৰ।

দিনে দিনে গগে প্রিয়াই আকাশৰ তৰা,
পল দণ্ড মাহ গগে কালান্তক বছৰ;
আহিব আহিব বুলি নাৰী হৃদয়ত,
অপেক্ষি থাকে প্রিয়াই প্রিয়ৰ অন্তৰ।

প্রিয়-বন্ধু 'মেঘক' আপোন বুলি ভাবি,
প্রিয়াই মনতে ভাবে আকাশলৈ চাই;

*প্রোষিত ভক্তকা—যি নাৰী স্বামী বিদেশত থকাৰ কাৰণে
উদাসিনী।

লাডাখৰ শ্ৰিয়ৰ পৰা বাতৰা বই,
হিমালয়ৰ পৰা আহিব মেঘছত হৈ।

ক'ত যে জোনাক বাতি পাবহৈ গল,
তথাপিও বোহিনীৰ শ্ৰিয় প্রবাসত;
স্বামীৰ মৰম পোৱা অপেক্ষিতা নাৰী,
চাই চাই দিনকাটে শূণ্য আকাশত।

* * *

লগৰ চহেলী ছজনী ভাবে আপোন-বন্ধু,
কেতিয়া পাবহি সঙ্গ বাতিৰ সপোন;
সময়ৰ বাৰ্তা জোগাই সোহাগ কৰিবলৈ,
পুহি থকা আলস্ৰুৰা আপোন যৌৱন।

অবিবাহিতা গাভৰু মনৰ উদাস,
আলচি থাকে সদায় সপোন ৰাজাত;
কোনো এজন পাবলৈ জীৱন পথত,
পুহি থাকে ভাৱ গধুৰ বুকুৰ মাজত।

এটি এটি ছটি ছটি সকলো বছৰ,
গুচি যায় সময়, কমি যায় বসন্ত;
নোৱাৰে সহিব নিজে কঠোৰ যাতনা,
অপেক্ষিতা নাৰী আশাৰ নহয় অন্ত।

যৌরনব বন্ধু বিচাবে আপোন সঙ্গী,
ইটো বন্ধু এৰি সিটো কামিনীৰ বাণ;
অপেক্ষিতা জৌরনত যৌরন লহব,
কপৰতী নাৰীৰ ইটো মহা অভিমান।

প্রকাশিব নোৱাৰি অন্তৰ ভাবক,
বুকুৰ মাগুত সদায় মনতে ব্যথা;
সাংসাবিক মোহৰ বিলাসী ভাবত,
সপোন বচে নাৰী বন্ধু অপেক্ষিতা।

বোহিগৈয়ে ভাবে সদায় স্বামীৰ কথা,
অগ্রজা অনুজাই ভাবে বন্ধুৰ কথা;
তিনিটি গাভৰুৱে সহে যৌরন প্রাণত,
লুকাই থকা সঙ্গৰ প্রেম অপেক্ষিতা।

(পেনামিক্ কেম্প, লাদাখ)

ইং ১৮৬৪ চন

—কাব্য-সহচৰী—

তৃতীয় অধ্যায়

॥ ভাব-বিচিত্রা ॥

মহা সমুদ্র

বিশাল পৃথিবী জোৰা সমুদ্র মহান,
ক'ত যুগ ধৰি তুমি কৰিছা আবাস;
পৃথিবীৰ বুকুত বহি মনৰ গৌৰবে
কৰি থকা চোৰ লগত আপোন বিলাস!

একো একো ঢেউটি যেন বকণ দেৱতা
অবিৰাম পৰ্বত স্তূপে তোমাৰ বুকুত;
জপিয়াই উঠেগৈ আকাশ মণ্ডল,
ধৰিবকোমল স্পৰ্শ ইন্দুৰ বুকুত।

কোনে জোখে ঢেউ তোমাৰ কিমান উৰ্চা,
কিমান বেগেৰে বোৱা আফ্ৰিক গতিত;
পৃথিবীৰ ঘূৰ্ণী পাকত জল দহা হৈ
বিচাৰিব ধৰা গ্ৰাস আপোন শক্তিত।

ডাঙৰ ডাঙৰ জাহাজে সাতোৰ ধৰি,
গৌৰবেৰে জীৱনৰ বিপদ বঢ়ায়;
তোমাৰ চোৰ কোবত সকল হ'ই পৰি
মহা কালৰ বুকুত আপুনি হেৰায়।

ক্ষুদ্ৰাতি ক্ষুদ্ৰ জীৱ তোমাৰ পানীত,
উটি বৃষি ফুৰে নিজে আনন্দৰ চোত;
সৃষ্টিৰ মহান প্ৰাণী দীৰ্ঘ জীৱি হ'ই
শান্তিৰে ঘূৰি ফুৰে গভীৰ তলিত।

আপোন প্ৰিয়া

১৩৩

মানৱ জ্ঞানৰ তুমি অভেদ্য হৰ্গ,
বিজ্ঞানৰ মহাভাণ্ড গভীৰ পানীত;
সৃষ্টিৰ প্ৰথম সৃষ্টি প্ৰাণী জগতৰ,
জীৱাণুৰ স্থিতি মহা সমুদ্র তলীত?

পুৰাণ কাহিনীত তোমাক মন্ত্ৰন কৰি,
উদ্ধাৰিলে ক'ত জীৱ দৈবী আগমন;
দেবাসুৰৰ কৰ্ম ক্ষেত্ৰ অমৃত লাভত
জলকপী নাৰায়ন তুমিয়ে মহান!

(ইং ২০ জুলাই ১৯৪৭ চন)

ভাৰত মহাসাগৰ

আপোন তীৰ্থ

ভাৰতৰ মাজে ফুৰিলোঁ অকলে, অকলে,
জীৱনত মধু-প্ৰেমৰ পৰশ বিচাৰি;
গঙ্গা যমুনা আদি পবিত্ৰ গমতি,
ডুবালোঁ মনক^{আমি} বহু স্নান কৰি।

মহাতীর্থ পূণ্যস্থান অকলে ঘূরিলোঁ,
প্রবাসী জীৱনত দৈবীকৃপা আশা কৰি;
ঋষিকেশ হৰিদ্বাৰ আৰু দ্বাৰকা মন্দিৰ,
চাই চাই ঘূৰিলোঁ আমি মহাত্মা বিচাৰি।

কাশী বৃন্দাবন আৰু মথুৰা প্ৰয়াগ,
দেখিলোঁ চকুৰে আমি নিজে তাত গই;
ঠায়ে ঠায়ে চাকৰি কৰি নাটিক ঘূৰিলোঁ,
ঠায়ে ঠায়ে বা আমি তীৰ্থযাত্ৰী হই।

ঘূৰি ঘূৰি আৰ্ধ্যস্থান ভাৰতৰ পূণ্যস্থান,
দেখিলোঁ সবাতে গঠ মন্দিৰ পবিত্ৰ;
পিতলৰে গঢ়োৱা আৰু সোণৰে সজোৱা
দেখা পালেঁ দেৱ-দেৱী মূৰ্ত্তি বিচিত্ৰ।

সকলোতে পূজা-পাত আৰু বেদৰ মন্ত্ৰ,
কৰি থাকে তীৰ্থযাত্ৰী দেৱতাৰ কীৰ্ত্তন;
সকলোৱে বিচাৰি আহে পূণ্য পৰমার্থ,
সকলোতে দেখেঁ আজি মন্দিৰ মহাত্ম্যম্।

অকলে অকলে আহি অকলে প্ৰণাম কৰি,
গুচি যায় পূজাকৰি প্ৰসিদ্ধ মন্দিৰ তীৰ্থ;

নাপায় বিচাৰি তাত আপোন মহাভিলাষ,
প্ৰাণপ্ৰণাম-দেৱতা আৰু প্ৰেমৰ আতিথ্য।

অৱশেষে দেখা পালো এক মহাতীৰ্থ,
লুকাই থকা ভাৰতত দেওঘৰ ধাম;
নতুন দেৱতা লই আপোন পবিত্ৰ,
পুনৰ জীৱিত কৰে আপোনাৰ নাম।

য'ত আজি নিজে আহি তীৰ্থ গঢ়োতা,
বহিলেহি শুনাবলৈ জীৱনৰ গান;
নতুন মন-ধীৰ সাজি দিলে নিজে প্ৰাণ,
স্থাপিলেহি প্ৰেমতীৰ্থ আদৰ্শ মহান।

য'ত আজি পূজা হয় জীৱ আৰু জীৱনৰ,
মন্ত্ৰহয় উচ্চাৰণ পৰমাত্মাৰ ধ্বনি;
নহয় তীৰ্থ যাত্ৰা, তথা জীৱন যাত্ৰাত,
সকলোৱে শুনে আহি ভগবান বাণী।

নাই ইয়াত সজোৱা পিতলৰ দেৱ-দেৱী,
নাই ইয়াত মহাত্মা মন্দিৰ ভূষণ
নহয় পুৰণা তীৰ্থ, ই আপোন আশ্ৰম,
ইষ্টপ্ৰাণ ভক্তৰ বাস্তৱ ঠাকুৰ দৰ্শন।

দেখিলো আহি ইয়াত শ্ৰেয়ৰ আনন্দ,
বৰ্ণাশ্ৰমৰ আদিগুণ থাকে পূৰ্ণযোক্তক;
পদাপিলে ঈশ্বৰ পূৰ্ণ য'ত আজি
ইয়ে আপোন তীৰ্থ ভাবন্তৰ ক্ষেত্ৰৰ উত্তম।

(হৰিদ্বাৰ, ইং ১৯৫২ চন)

শ্ৰীশ্ৰীঠাকুৰ

মানুহ আহিলে মনুৰ পৰা
গুৰনি কৰিলেহি ধৰা ;
সকলো কৰ্মতে নিপুণ তেওঁ
বুদ্ধি বৃত্তিৰেই জোৰা।
'ঠাকুৰ' আহিলে বিষণ্ণ পৰা
মানুহৰ এক কপ;
প্ৰকৃতি তাৰ বিভেদ নাই, কিন্তু
আত্মা আপোন স্বৰূপ।
বহুতে কয় মহা শ্ৰেয়িক,
বহুতে কয় কঠোৰ হিয়া;
শাসনত বহুত কঢ়া ;

মানব লীলাৰ যিয়েই নহওক
হিয়া তাৰ স্বভাৱ গোপন,
প্ৰেমেৰেই হৃদয় ভৰা।
ভক্তৰূপে ভগবান হই
স্বয়ম্ ঠাকুৰ নাম পায়;
ঠাকুৰ দিয়ে মনৰ ওপৰত
মানুহৰ সত্যক জগায়।
সংসাৰী মানুহে প্ৰবৃত্তি ত্যাগী
যিয়ে ভক্তৰ প্ৰকৃত হয়;
তেঁৱেই আত্মা বিচাৰি জীৱনত
ঠাকুৰ শৰণ লয়।
মানুহবোৰ কিচিম কিচিম
জগতত ঠাকুৰ ব্যাখ্যা হয়;
সকলো শাস্ত্ৰ বাখ্যা হলেও
ভক্তই হে 'ঠাকুৰ' চিনি পায়।
* * *
ঠাকুৰ পাইও বিবেচনা
জীৱৰ আত্মা-বিস্মৃতি
মনুহে কয় ভগবান নহয়,
ভক্তই কয় ভগবান হয়,
পূৰ্ণ 'তেওঁৰ' সকলো স্মৃতি।

তেওঁৰে আজি বিশ্ব-বৈজ্ঞানিক,
 অগতত 'ঠাকুৰেই' বিজ্ঞ;
 প্রেমাস্পদ ভক্তৰ জীৱনত
 তেওঁৰেই প্রিয় 'স্থিতপ্রজ্ঞ'।

(ঋষিকেশ কেম্প, ইং ৪।৮।৫২)

—X—

গঙ্গাৰ পাৰত

যিদিনা বহিছিলো সবে আমি
 গঙ্গাৰ পাৰত
 বন-ভোজ খাবলৈ বুলি এক
 নিজন পৰত।
 দেখিলো, বহিছে গঙ্গাৰ সোঁত ধীবে
 কুলু কুলু কই,
 বিচাৰি দক্ষিণ মুখে নিজে
 হৰিধাৰ লই।
 নামিলে আকাশী গঙ্গা আহি
 ঋষিকেশ কালি
 বহিছেহি ভাৰত ভূমি
 পুণ্য বাৰি ঢালি।

সেয়েহে পবিত্ৰ হ'ল প্রথম
 ঋষিকেশ স্থান,
 তাৰো ওপৰত হুই তীৰ্থ
 গোদগ্ৰী আৰু কেদাৰনাথ ধাম।
 কাষতে ঠিয় হুই এক
 মহাযোগী বৰ,
 অনিমেষ চাই আছে সদা
 হিমালয় হৰ।
 আপোন তনয়-জাত গঙ্গা
 মৰম বিচাৰি,
 কৈলাসৰ পাৰে স্পৰ্শ
 পৰ্বত জীয়াৰী।
 ঋষিকেশত বনভোজ
 মহা আয়োজন,
 কৰিলো গঙ্গা-স্নান শেষত
 অতি প্রয়োজন।
 গঙ্গাৰ বাপিত বহি আমি
 মনে মনে চাই,
 মনত কৰিলো তেতিয়া
 শাস্ত্ৰৰ গঙ্গালৈ।
 * * *
 নাই সেই ৰূপ গঙ্গাৰ
 যুৱতীৰ অৰ্জ্জা,

প্রেমহীন বুকু তার আজি
 শাস্ত্রের ভাষ্যা ।
 এতিয়া নাই তার কোলাত
 প্রিয় পরিজন,
 স্বর্গীয় সুখত ফুৰা সেই
 অষ্টবসু জন ।
 নাই তার কোলাত সু-পুত্র
 ভীষ্মহি মহান ।
 সি আজি হইছেহি ধবাত
 ককাল শুকান ।
 নগোন্ধায় পানী আজি বহি
 গঙ্গার পারত,
 যি গোক বৈছিল এদিন তার
 শিরব জেঁটত ।
 সেয়ে এই গঙ্গা আজি যিষে
 জাহ্নবী নামে
 উকফালি মুক্তি দিয়ে এক
 মহা মুনিবর ।
 ভাগীরথে লৈ আহি বাথিলে
 ভাগীরথী নাম,
 আধ্যাত্তম জনায় আজিও ই
 পবিত্র সন্ধান ।

যেনেকৈ উদ্ধাবিলী তুমি
 বংশ সাগরব,
 তেনেকৈ উদ্ধাবিবা দেবী
 স্নানার্থী জীরব ।
 আজিও গঙ্গাত বিচাৰে লোকে
 পূণ্য প্রেমতীর্থ,
 নোরাবি কৰিব শেষ গাই
 গঙ্গার মাহাত্ম্য ।

(স্মৃতিকেশ, ইং ৫।৮।৫২ চন)

—X—

নিজবা

চুচুক চামাক নই,
 ধীরে বৈ গই গই
 শিল আছে ঠিয় হই
 তাতে এবার জিবনি লই;
 কুলু কুলু সূবে গই
 পাক মাৰি ঘূৰি চাই,
 জিব্ জিব্ কই বৈ
 গীত গাই সক কই,

লগ লৈ যাব লই
 কাক মাতা কাবলৈ ?
 হৰিণা পোৱালী এ
 মাকৰ সতে লগ হই
 তোৰে পানী খায় গই ।
 দেখি তাকে ধ'ব হই
 ব' লাগি চাই চাই
 ভুলি যোৱা যাবলৈ ।
 সময় নাটনি হই,
 আছে বহুত যাবলৈ
 মাৰা দৌৰ জৰ্জৰ
 জাৰণিৰ মাজে গই
 হিব্, হিব্, পৰ্, পৰ্,
 উঠে তাত মাত এ ।
 হৰিণ বিলাকে চাই
 লব দিয়ে ভয় পাই ।
 আক কিছু দূৰত গই
 এৰা গীত টান কই
 যাই থকা গাই গাই;
 গছনিৰ তল পাই
 জিৰণি সোৱা গৈ ।

ভাগবত ক্লাস্ত হই
 টোপনি আহে এ ।
 গধূলি হোৱা তই
 মপোনত দেখা পাই
 উঠা নৈ যাবলৈ ।
 অন্ধকাৰত ভয় খাই
 বই থকা ঠিয় হই;
 গছ পাতে লগ লই
 পুনৰায় যোৱা গৈ ।
 বাঁহীৰ স্তব তুলি লই
 কুলু কুলু মাতে গাই
 আগে আগে বাট লই
 ভাগীৰথে মাতা কই,
 জাহ্নবীৰ দৰে তই
 অনন্ত (সাগৰত) মিলি গই ।

(১০/৫/৪১ ইং)

— X —

সপোন-সঙ্গী

এইযে সপোন দেখো সকলো মিছাই;

জীৱন মৰিচী হায় বাতৰি জনায়;

সুখৰ সন্তোষ আৰু কল্লনা বঢ়াই

জীৱন ভুৱাৰ মাত্ৰ আছতি বিলায়।

সপোনেই সঙ্গী ইটো মানব জীৱন

চাৰিফালে মোহপূৰ্ণ পাতে যে কানন।

অপূৰ্ণ আবেগৰ আগ বতৰাই

ভাবনাৰ টুতো তোলে বিশ্ব বিয়পাই

নিয়তিৰ পাশে বন্ধা সকলো ঘটনা

সপোনতে ছায়া-ময়া কৰে বিভ্ৰনা।

বিষয় বাসনা আৰু অনন্তৰ ধ্বনি

অতৃপ্ত কামনা সিটো সপোনৰ বাণী।

আপোন সুখৰ ক'তো জীৱনৰ গান,

সুন্দৰ পাতনি ৰাশি, সঙ্গীতৰ তান

কিবা সেই মিছা তৰ্ক মানব জীৱন

সকলো চানেকি সিটো ভুলৰ সপোন

স্বৰ্গীয় অমৰ সুখ, বমনীৰ প্ৰেম,

আত্মাৰ গৌৰৱ তোলা বাহাজুৰী ভেম;

প্ৰণয় কানন আৰু ক'ত মধুপুৰী,

সপোনেই বচে এই কল্লনা মাধুৰী।

মধুৰ কল্লনা সুখ হিয়াৰ মাজত

সপোনতে জ্বলিমিলি কৰে অদ্বিত।

মনৰ সাধনা আৰু স্তুতি আৰাধনা;

সপোনতে পূৰ্ণহয় সকলো বাসনা।

কতযে সুখৰ বাহন সপোনে বচে

নিমিষতে দুখ-দৈন্ত্ৰ সকলো গুচে।

শোকেবেই বেৰিধকা হৃদয় জুৰি

তিলকতে জীৱনক নিয়ে স্বৰ্গপুৰী।

নিতে নিতে সপোনে বাহু দুই মেলি

টোপনিতে আহি কত, কৰি যায় কেলি।

সপোনেই গাঢ়কৰে চেনেহৰ জৰী

লগদিয়ে আতি কত, লাজুকী লগৰী।

ভবিষ্যত আশা-সুখ কপৰ দিননি

সজাগি তোলে যে অতীত কাহিনী।

সংসাৰ বিৰাগী যিটো মনৰ মাজত

ভক্তিৰ থাপনা কৰে অনন্তৰ কাষত!

দিঠকে সপোন হয় সম্পূৰ্ণ জগত

কল্লনা দাপোন থাকে সপোনৰ মাজত

মানব জীৱন হায় সপোনৰ বোকা

জীৱনৰ আদি-অন্ত সপোনতে মজা।

(ইং ২২/৫/৪১ চন)

— X —

—পূজাৰ ভিখাৰী মই—

বাণী মন্দিৰত মই পূজাৰ ভিখাৰী
পূজাৰ সমল লই।
মন্দিৰৰ কাষত দুখীয়া পূজাৰী
আহিছে। অতিথি হই।
আকুল পথিক মই বাক্ দেবীৰ
আশীষ পাবৰ মনে,
অপূৰণ জীৱনত পূৰ নাট মোৰ
দেবীৰ চৰণ বিনে।
তুমি দেবীৰ মন পূজাৰ লগত
নাট একো উপচাৰ,
শূণ্যময় জীৱনত মই আজি চাওঁ
মাথো দেবীৰ বিচাৰ।
আজি কিন্তু দেখিছোঁ যে মন্দিৰৰ পৰা
মই বহু নিলগত;
নোৱাৰো তুমি দেবীক শুদ্ধৰ পৰা
এই ভগা জীৱনত।
মোৰ আৰতি বিহীন নৈৰ পূজাত
দেবীৰ পৌৰিতি নাট;
ফুলহীন প্ৰাৰ্থনাত পূজাৰ কাৰণে
হুৱাব মুকলি নাট।
দুৱাৰে তুৱাৰে ঘূৰি ফুৰিলো বিচাৰি
“মই শাৰদী পুৱাত,
আয়োজন আৱাহন নাট মন্দিৰত
আজি সকলো নিমাত।

আপোন প্ৰিয়া

১৪৭

পুৰোহিতৰ অনুমতি দেবীৰ ইচ্ছা
সকলো মোৰ প্ৰয়োজন;
শুদ্ধৰতে আঁতবাই বিজয়া তিথিত
প্ৰতিমা দিব বিসৰ্জন।
ক'তনা মন্দিৰত গই পূজাৰী বেশে
সম্মুখত কৰিলো আকুল,
নকৰিলে জীৱনৰ আৰতি গ্ৰহন
দেবী জানো মোৰ প্ৰতিকূল?
কাতৰ ভাবেৰে ক'তো প্ৰবেশ দ্বাৰত
বিনয়েৰে কৰো নিবেদন,
নাপাওঁ এফেৰি আশা দূৰ সপোনৰ
মাথো হিয়াভৰা গভীৰ বেদন।
মিনতি কৰিছোঁ দেবী তোমাৰ কাষত
পূজাৰ আশীষ পাম বুলি,
তোমাৰ কৃপাৰ নিহকিন ভিখাৰী
দয়াকৰি লোৱা মোক তুলি।

(ৰান্ধাঘাত্ৰাৰ পাছত লিখা ইং ১৯৪০ চন)

—X—

বাট তই নকৰিবি ভুল

নাৰবীয়া কাট তই লুইতৰ বুকত

মৰমৰ নাও খনি লই,

বঙা বগা তৰি আঁৰি কোবাল সোঁতত

গই আছা নাও খনি বাই।

বাটত খোৱা জল-পান নাওত ভৰাই

নাৰবীয়া ঘাট পাব লই,

বঙমনে সকলোবে মৰম বিচাৰি

মেলি দিছা নাও সিপাৰলৈ।

খৌকিবাৰ্পো কৰি বহুবাৰ ঘূৰি ঘূৰি

কত'নো চাকুইয়াত পৰে;

ইকাতি সিকাতি কৰি গুৰি বঠা ধৰি

নাও তোৰ বিপদত তৰে।

বিণি বিণি দেখা পাট ঘাট অদূৰত

হেপাহেৰে বোৱা তোৰ নাও;

ভাটিয়ালি গীত তই ধৰা ওপৰত

বঠাবেই ঠেলি নিয়া নাও।

বতাহৰ কোবত শুকুলা পাল তোৰ

দিনে দিনে ভটিয়াই গই,

যাবলগা বাত ভুলি সোঁতৰ লগত

সাগৰৰ ফালে আছে যাই।

নাওখনি দেখি মোৰ পৰেয়ে মনত

কিবা এটি অতীত কাহিনী,

মইও যে ভুল কৰি আহিছোঁ আগত

শুনোঁ কিবা দৈবজ্ঞৰ বাণী।

কতনা বিলিত তোৰ নাও এৰি দিলা

আহি পালো বহুদূৰ বাট,

চাইচিন্তি আগবাঢ়ি আহি আগুৱাই

নেদেখা যে সম্মুখত ঘাট।

পাচফালে ঘূৰি চাই কাটা ভূমুনিয়া

কত'দূৰ আহি পালো বুলি

বিশাল সাগৰ মাজে একোকে নেদেখি

বিষাদেৰে বঠালোৱা তুলি।

বগা বগা পাখিবোৰে আকাশত উৰি

কই যায় অদূৰৰ বাট,

আগ্ৰহেৰে ধৰা তই বঠাৰ গুৰিত

সোনকালে পাবা বুলি ঘাট।

বহুদূৰ ভটিয়াই চিন-চাব নাই

নোপোৱা তই ঘাটৰ সন্ধান,

আশা নিৰাশাৰ ভাবে ধৰেহি আগত

গোৱা তেহে বিষাদৰ গান।

কত'য়ে বিচারি সুখৰ আশাত
মিছাতেই হাবাথুৰি খাই ;
ভুল সাগৰত তোৰ নাও যে উটাই
ফুৰি আছা নাও খনি বাই ।

ক'তনো পাবি সেই কল্পনাৰ ঘাট
নাৰাঁৰীয়া নাযাবা আগলৈ,
বিপদৰ ফালে নাও আহিছে আগেই
নাও বোৱা এৰি দিয়া তই ।
নাভাবা মনত, এতিয়া নকৰা খেদ
সংসাৰৰ বহুতেয়ে ভুল ;
নাৰাঁৰীয়া কাই নাও এৰি দিয়া তই
বাট তই নকৰিবি ভুল ।

(ইং ১৫। ৫। ৪১ চন)

—X—

সুখৰ ধেমালি

পল পল দণ্ড কৰি
সময় গইছে উৰি,
নাহে আৰু সেই মোৰ
সময়ৰ মুহূৰ্ত্তবোৰ ;

যেতিয়া কৰিছিলোঁ সুখৰ ধেমালি
সেইদিন গল আজি অজানিতে উৰি ;
সেইদিন নাহে আৰু পুনৰায় ঘূৰি ।
চিৰদিন কাৰেঁ নৈথাকে সমানে,
এই কথা সকলোৱে মানিলোঁৱা মনে ;
এবাৰ জীৱন যদি আগবাঢ়ি যায়
সেই বয়সক আৰু নোৱাৰি ঘূৰাবলৈ ।
এতেকে, জীৱনৰ কৰ্ত্তব্য কাম
সময়তে শেষ কৰা
পিচলৈ সেই কাম যেন নোখোৱা ।
হেলা কৰিলে তাৰ অৱশ্যে ফল পাবা ;
শেষত নিজেই নিজক, নিজেই ঠগ খাবা ।

(ইং ১৮। ৮ ৩৮ চন, ৬ষ্ঠ মান শ্ৰেণী)

—X—

শেষ বিশ্বাস

যতদিন মোৰ কামনা বাসনা
আছিল কত' মনৰ বেদনা,
লুকাই থোৱা সেই আশাৰ কোণত
প্ৰকাশিম আজি শেষ উশাহত ।

কতনা বীণার সুর তানত
কতো যে গালে গুপ্ত প্রাণত ;
উটি ভাহি আহি সংসারের ঠেকত
শিয়ঁৰি মাতিছে। হৃদয় তাঁরত ।

উশাহ মোর গভীর যাতনা
সঙ্গী মোর অটল ভাবনা,
নিতে যি বস মনব সোঁতত
হেঙুলী ওঁঠব বাগিনী ভাষাত ।

এতিয়া যে মোর উশাহ বন্ধ,
চকু থাকিও সকলো অন্ধ ;
সকলোতে কমিছে আত্ম বিশ্বাস
যাচিছে সবাকো শেষ বিশ্বাস ।

(ইং ২৫।৯।৩৯ চন, রাঙ্গালৈ যোৱাৰ আগ
দিনা লিখা)



নইবে পাবতে সন্ধিয়া পৰতে
কিনো গীত লগালি তই ;
কি সুর মাতিলি মনতে ডাকিলি
ক'তনো এতিয়া তই ?
কলৈনো যাবলৈ ওলাইছো আগলৈ
কোন বাটে ধৰিছা খোজ
কাকনো মনতে ভাবিছা লগতে
কোনজনক পাবলৈ লগ ?
কিনো তই দেখিছা প্রাণ ভৰি হাঁহিছা
উঠিছে মাতৰে ব'ল ;
মাতিবা লাহৰী সুখিম মই আদৰি
ক'তনো যাবলৈ বল ।

(ইং ২৪।৮।৩৮ চন)



গীত

(৪)

আশার সপোন তুমি
সাধনার ধন,
কোরা দপহী তুমি
হোরানে আপোন ?
আপোন মনর গুপ্ত কথা
কইদে প্রিয়া বুকুর ব্যথা ।
যদিহে থাকে তোমার মন,
কবিলোরা তুমি আপোন জন ।
জীৱনে জীৱনে তোমার
এইহে মিলন ;
ভালপোৱা উপযাচি
কৰিবা বৰণ ।

(ইং ১৯৩৮ চন)



গীত

কাজিত যমুনা, তুমি অপকপ ;
লহৰে লহৰে তোমার আপোন স্বকপ ।
বুকুত সাঁতোৰ লঠি,
ভৈৰবী পাৰ তই,
কবিলোঁ আপোনার মিলনৰ কপ ॥
বিধিৰ বিধান যিটো কৰি সমাপন ;
আপোনের জেটতি চৰাই,
প্ৰেমৰ হৃদয় বিলাই,
সাধিলো মানবৰ মানবী জীৱন ॥
গোপনে লভিলো মৰম তিয়াৰ,
পাৰ পাই আপোনার,
প্ৰকৃতি মহিমাৰ,
খুলিলো আপুনি মৰম তৱাৰ ॥

(ইং ১৯৩৮ চন)



সপোন

কোন তুমি কেনি গলা,

মনৰ বন্ধুটি মোৰ আন্ধাৰ চুকত ;

ওচৰলৈ কাষচাপি আহা

অকলে এটো নিৰ্জ্জন পৰত ?

শেতেলিকে সঙ্গীপাতি নিশাৰ পৰত,

কত'য়ে ধেমালি কৰো নজানা স্তবত ;

তথাপিও তুমি বন্ধু নিদিয়া চিনাকী,

জলক মাৰি গুচি যোৱা চকুৰ আঁৰত ।

সপোন মাধুৰী তুমি শেতেলি কোনত,

লাহে লাহে আহিছা কিয় মোৰ ওচৰত ?

আছে নেকি গুপ্ত বহুস্ত কিবা কামনা !

এতিয়াৰ সময় হৈছে টোপনি আৰাধনা ।

দিঠকত বন্ধু তুমি লগ ধৰি মোক

পাবিবানে প্রকাশিব তোমাৰ ভাষাক ?

সাদৰি শুনিম মই আকুল বাগিনী,

হিয়াভৰা সপোনৰ মোহৰ মাধুৰী ।

(ইং ১৫। ৭। ৩৯ চন)



লাদাখ

(পৰ্বত আৰোহন)

পৰ্বতৰ প্ৰথমচোৱা, স্থিলঙ পাহাৰ

দেখিলো উনৈচ-শ চৌচল্লিশ চনত ;

তাৰপৰা ঘূৰি গই পূৱৰ কোণত

মাল্য়াৰ পেনাঃ পাহাৰ বগালো

ছয়চল্লিশ চনত ।

নাগেলগে মাল্য়াৰ সক-সুৰা পাহাৰ

টাইপীণ্ডৰ ছয়-সাত হাজাৰ,

বাইশ-তেইশ বয়সত উমলি উমলি

বিদেশী বন্ধুৰ লগত কৰিলো বিহাৰ ।

তেতিয়া দেখিলো আমি দেশে বিদেশে

পাহাৰ বগোৱাতো কোনো কষ্ট নাই ;

সৈনিক যোগাতাৰ বাহিৰে আমাৰ

পৰ্বত বগাবলৈ বিশেষ শিক্ষা নাই ।

বাহিৰৰ পৰা ঘূৰি আহি সোমালো কাশ্মীৰ,

উনৈচ-শ ছাপনুত হিমালয় পকেট ;

কাৰগীল যাবলৈ ৱালটাৰৰ পৰা খোজ ললো

এঘাৰ হাজাৰ জঞ্জি-লা বাটত ।

পাৰ হলো জঞ্জি-লা বৰফৰ মাজে মাজে

বাটৰ সহায় হল লাখুটি হাতত ;

জীৱনৰ একত্ৰিশত অসাধ্যও হল সাধ্য

জজি-লাব শুভযাত্ৰা অমৰ নাথৰ কাষত।

লাহে লাহে আগবাঢ়িলো চৈধ্য হাজাৰ ওপৰ

হামলুট্‌-লা বোলা টিলা লাদাখৰ ;

বাইফল কান্ধত কৰি কাৰগীলৰ পৰা

পূৱলৈ যাওঁতে পোষ্টত ইন্দাচ্, চেষ্ঠেৰ।

ফিৰিলো পৰ্বতৰ মাজৰ পৰা পঁচপনুৰ অক্টোবৰত

বাটালিক পোষ্টত থাকি ইন্দাচ্, চেষ্ঠেৰ ;

কাৰগীলৰ লা-গাডিয়ান ফিল্ডৰ পৰা

উৰাজাহাজত প্ৰথমে উৰি আকৌ শ্ৰীনগৰ।

ঘূৰি ফুৰি আহি এক ওপৰ টিলাত

বহিলো ভালকৈ আঠাৱন চনত ;

আপোন প্রিয়া বোহিনীক লগ পাই

বসতি কৰিলো ওখ দাৰ্জিলিং পাহাৰত।

ওচৰতে ঠিয়হৈ আছে কাকনজুৰা

মানুহে কেনেলৈ শিখৰত যায় ?

বৰফে আগুৰি থকা আঠাইশ্ হাজাৰ

মাজে মাজে আমাৰ পৰ্বতেৰে কথা হয়।

বোহিনীয়ে সোধে মোক দাৰ্জিলীঙত থাকি

পৰ্বত বগাবলৈ 'মোৰো' মন যায় ;

অন্তস্ৰাঃ শৰীৰে অতিকষ্টে ভুটিয়া বস্তি বগাই

ন-হাজাৰ ওপৰৰ টাইগাৰ হীল চায়।

দাৰ্জিলীঙত ঘূৰি ফুৰি প্রিয়া বোহিনীয়ে

ভাৰতীয় 'পৰ্বত-মীউজীয়া' যায় ;

এভাবেষ্ট বিজয়ী প্ৰথম ভাৰতীয় জন

টেন্‌জিঙ, নবকেকো তাতে লগ পায়।

'হাবীৱালী আৰু বাস্তাত' ঘূৰি ফুৰি

ষাঠি চনৰ শেষৰ ভাগত,

দাৰ্জিলীঙৰ সেউজীয়া পাহাৰ এৰিলো

প্ৰিয়াক এৰিলো আপোন ঘৰত।

* * *

চৰকাৰী ছকুমত লাদাখলৈ বুলি

পৰ্বতৰ হিমগিৰি চাই চাই উৰিলো ;

কাশ্মীৰৰ ওপৰত আকাশী যানেৰে

এঘাৰ হাজাৰ ^{ওখ} ~~১৮~~ লৈহত উঠিলো।

ওখ ওখ টকলা বৰফেৰে ঢকা

লাদাখৰ সকলো গিৰিসৰে বগা ;

এঘাৰ হাজাৰৰ ওপৰত থকা মানে

লাদাখী ভাষাত কয় পৰ্বতক—'লা'।

লেহৰ পশ্চিমে প্ৰথমচৌকী-নাম পেনামিক
পাব হব লাগে ডাঙৰ-লা বাটত ;
ওঁঠৰ হাজাৰ 'ইয়াকৰ' পিঠিত* খাবহুং-লা পাব হলো
তুই নভেশ্বৰৰ বাঘটি চনৰ তুকুৰি বয়সত ।
ইয়াৰ পাচত এটি এটি কৈ ওখো লাদাখৰ পৰ্বত
পাব হব লগা হল খোজ কাঢ়ি ;
ইচিঙ-লা, নবুঙ-লা, চাঙ-লা আদি কৰি
যুঁজিলো জীৱনত বাধাত পৰি ।

* * *

ক'লা বগা বহুধৰণৰ পৰ্বত দেখিলো
দেখিলো ক'ত বংবেৰঙৰ নেদেখা পাথৰ ;
চীনাৰ যুজত ইফালে সিফালে লাদাখত
বগালো জীৱনত ওখ-লা পৰ্বত কঠোৰ ।

লাদাখৰ বাটত দীঘল দীঘল 'মেমী' *
শিলৰ ফলিত লিখা বুদ্ধৰ বাণী ;
দলে দলে বহি থকা 'গুম্পাৰ' * মাজত দেখি
কৰ্মহীন লামা ভক্তৰ তাকুণী * ঘূৰোৱা ধ্বনি ।

* ইয়াক (YAK)—লাদাখী গৰু ।

মেমী—বাটত সজাই বখা এক প্ৰকাৰ 'মেমোবিয়েল' ।

গুম্পা—বুদ্ধ মন্দিৰ !

তাকুণী—লামাবিলাকে মন্ত্ৰ পঢ়ি নাম উচ্চাৰণ কৰি থকাৰ সময়ত
ঘূৰাই থকা বিশেষ ধৰণৰ এবিধ সজুলি ।

চাঙ-লা পাব হলো লাদাখত তিনিবাৰ
ষোল হাজাৰৰ পৰ্বত শিখৰ ;
ইচিঙ-লা সোতৰ হাজাৰ পাব হই
চায়ক আহিলো তুৰবুকৰ ওচৰ ।

পেঙ্গুন লেকৰ পাৰত চুচুলত তুমুল যুদ্ধ
লাদাখত চীনাই কৰিলে আক্ৰমণ ;
ষোল হাজাৰ দৌলত-বেগত থাকি শুনিলো
কুমাউন্ সৈন্যই যুঁজিলে মহাবিক্ৰম ।

সিন্ধু নদীৰ পাৰত কিছুদিন কেম্প পাতিলো
চীনা আক্ৰমণৰ শেষত আহি ;
* 'আপোন-প্ৰিয়া' লিখিলো লাদাখৰ বৰফত
চুমাঠাঙৰ মাটিৰ তলৰ কেম্পত বহি ।

লাদাখত লাদাখী তিব্বতীয়ান জাতি
সকলোৱে ধৰে প্ৰায় লামাৰ ভেশ ;
লাদাখীয়ে কয় ভগবান—'বুঞ্জুক'
দালাই লামাৰ অনুগ্ৰামী ভক্তৰ দেশ ।

* আপোন-প্ৰিয়া চতুৰ্থ ভাগ ।

লাদাখিনীয়ে পিঙ্কে ভাল আবৰণ নাম 'ঘুনচা'
খাদা খায় দেখাত খিচৰীৰ নিচিনা 'থুপকা'
মতা মাইকীৰ প্ৰায় সকলো একেই পোষাক,
কাণত ভিঙিত আৰু মূৰত শোভে 'জুম্কা'।

একষষ্ঠি চনৰ পৰা পয়ষষ্ঠি চনলৈ
দেখিলো লাদাখৰ বহু শীত আৰু বসন্ত;
কতলা গণিলো আৰু কত 'ইয়াক'-ঘোঁৰাত উঠিলো
নেদেখা জনক কবলৈ নাই ইয়াৰ অন্ত।

* * *

এই যে লাদাখ দেখিছো,—
বৰফেৰে আছা শৃঙ্গ ভৰি,
পৃথিবীৰ পৰ্বত ভূমি,
কলুষিত হোৱা নাই তোমাৰ ওখ ভূমি।
মহ নাই, মাখি নাই, পোচা-মৰাৰ গোলক নাই
নাই তোমাৰ আধুনিক সমাজৰ ব্যভিচার ছৰাচাৰ।

ঘুনচা— মতা-তিবোতাই পিঙ্কা এবিধ পোষাক।

থুপকা— এবিধ খাদ্যৰ নাম।

জুম্কা— এবিধ অলঙ্কাৰ।

হোজা হোজা লাদাখী, নেজানে বাহিৰৰ বিলাসী;
মিছা সাঁচাৰ তৰ্ক নাই সকলোৰে ভাই ভাই।

লামাৰ পবিত্ৰ ভূমি,

হিমালয়ৰ শৃঙ্গ ভূমি।

নাই এতিয়ালৈ লাদাখত ডকাইত আৰু চোৰ
তোমাৰ পবিত্ৰ ভূমিত এতিয়া বাঘ-ঘণ্ডৰো নাই দৰ
হে লাদাখ! তুমিয়ে নেকি ওখ ভূমি

স্বৰ্গৰ বাটৰ?

যুধিষ্ঠিৰৰ সহযাত্ৰী দ্ৰৌপদী, ভীম বুকোদৰ:

আৰ্য্যৰ দলটো গৈছিল মহাভাৰতৰ?

লাদাখৰ পৰ্বত ভূমি,

সমুদ্ৰৰ উথল পানী,

তোমাৰেই হিয়াগলা বৰগনি!

পাৰ্বতী হয় তোমাৰ জীয়ৰী,

গন্ধৰ্বৰ কিন্ধবীসকল তোমাৰ বোৱাৰী

অমৰ নাথ বহে তোমাৰ কোলাত,

কৈলাস পতি থাকে তোমাৰ গৃহাত?

সেয়ে,

সিন্ধু নদে বৰফৰ সাঁকো সজাই লাদাখত,

কত'বাৰ ঘূৰা পকা কৰে আপোন সোঁতত।

দালাই লামাৰ পূৰ্বজন্মৰ বিশ্বাস ধৰি,
মহাবোধি চৰ্চাকৰে লাদাখীয়ে ভগবানৰ আশাত
পৰি ?

শীতল লাদাখ,

হিমগিৰি বোলা তুমি হিমৰ আলয়,
বিজয় গৌৰৱে আছা পৰ্বত আগুৰি ;
অতীতৰ কোচখোৱা পৃথিবীৰ ভিতৰ,
দেখাবলৈ শক্তি তোমাৰ সত্যক বিচাৰি।

প্ৰশস্ত হিমালয়ৰ পৰ্বত শিখৰ,
অজ্ঞাত 'তুষাৰ মানৱ' তোমাৰ ভিতৰ ?
'মেটি'ৰ বোলা প্ৰাণী এক মহা বিশ্বয়ৰ
ঘূৰিফুৰে লাদাখৰ বৰফ অস্তৰ ?

হে বেদান্ত ! লাদাখৰ হিমাদ্ৰী অঞ্চল !
গিৰি চূড়ামণি তুমি ভাৰতৰ উত্তৰ,
শ্বেত শুভ্ৰ বৰফৰ কপালী প্ৰকৃতি,
মৃটিৰ কাককাৰ্য্য ব্ৰহ্মাৰ হাতৰ ?

(লেহ লাদাখ ইং ১৯৬৪ চন)

লাদাখ দেখিছা ?

দেখা নাই যদি আহা-হেৰা পথযাত্ৰী
আগুৰাই পৰ্বত পাহাৰ ;
হিমালয়ৰ মাজত লা—ৰ ওপৰত,
লাদাখৰ শিখৰ চাঙ-লাৰ।

কত বকুৰাই সাগৰ দেখিলে—
কত ফুকনে পৃথিবী ঘূৰিলে ;
হিমালয় লাদাখ ভূমিত—ভাৰতৰ
যুগিষ্ঠিৰৰ বাহিৰে কোনো যাব নোৱাৰিলে।

পেৰিচ নহয়, লডুন নহয়—
নহয় ই ৱাচিঙ্টন
কাশ্মীৰৰ উত্তৰী জিলা
ভাৰতৰ জাগ্ৰত সীমান্তন।

এঘাৰ হাজাৰ ফুটৰো ওখৰ ঠাই
গোটেই লাদাখ চাৰিমাহ বৰফে ভৰা ;
সিন্ধু-চিয়ক-চেনাৰ আদিক বাৰমাহে
বুকুৰ পানীৰে যোগান ধৰা।

লা-মানে পৰ্বত, লাদাখৰ গৰ্ভত
 ভৰি আছে চাং-লা, ইচিং-লা, খাবছং-লা
 জাবা-লা, হাম্‌লুটুং-লাকে আদিকৰি
 কাশ্মীৰৰ পথত দক্ষিণ ছৰাবে জজিলা।

লা-বে অৰ্থকৰা লেহ লাদাখ আৰু লাচা
 লামাৰ গুম্পা সংস্কৃতি চৰ্চাৰ লগত,
 যি ঠাইত আছিল দলৈ লামা
 তপ জপ অধ্যয়ন সকলো তিৰ্কিতৰ ভিতৰত

লামাৰ সংখ্যা নাই লাদাখ দেখাত,
 ঘৰে ঘৰে একোজন অৱশ্যে হবলা ;
 বহিৰ দেশত চিনিপোৱা এজন মানুহ
 হেড্‌লামাৰ আসনত কুচব্‌ বাকু-লা*।

বাটৰ কাষে কাষে 'মামী' সজাঠ বখা
 শিলৰ ফলিত বুদ্ধৰ বাণীৰ স্মৃতি ;
 লাদাখৰ মন্দিৰ হল মন্ত্ৰপুত গুম্পা
 বাৰমাহে তেৰ পূজা লামাৰ কীৰ্ত্তি।

(* লা = ওখ পৰ্বত)

'হটম্প্রীঙ' শ্বহীদৰ শ্বৰণীয় স্তম্ভ,
 সীমান্তৰ ওচৰত থকা বগন্ধেত্ৰ চুচুল,
 চীনাযুদ্ধত হতহোৱা সাহসী বীৰৰ
 লাদাখৰ প্ৰতীক চিহ্ন মহাদেবৰ অস্ত্ৰত্ৰিশূল।

লাদাখৰ পেঙ্‌গন পানীৰ বিল
 মনে হয় চাইবেৰিয়াৰ বৰফ পথাৰ।
 শীতল পানীৰ ঢউ ওখ মালভূমিত
 শীতৰ কালত হয় বৰফৰ পাথৰ।

লাদাখৰ মাটিকালি হিমাচয়ৰ পাথৰ খালি,
 ফল আছে ফুল নাই,
 খুবানী, নাচপতি, আপেল আদি
 ঠায়ে ঠায়ে আঙ্গুৰো পায়।

ভাৰতীয় বাবাজীয়ে 'মিনিড্ৰেচ' পিন্ধি
 'বাবা' মহাদেৱক অনুসৰণ কৰে ;
 লাদাখ বাসীয়ে কিন্তু সকলোৱে
 প্ৰায় 'মেঞ্জিছে' পচন্দ কৰে।

লাদাখৰ গাভৰু চুলিৰ 'ফেশ্যন'
 সৰু সৰু জৰিৰতি কৰে এগোচা ;
 নাৰী শৰীৰক আবৰণ কৰে
 ডাঙৰ 'গাউনৰ' নিচিনা ঘুনচা।

লাদাখৰ আকাশত ডেকতা পেকেট,

ইলুশান্ হেলিকপ্তাৰ শগুণ উৰাদি উৰে
শীত কালৰ চাৰিমাহ প্ৰায় আকাশৰ পৰা

কঁপাহী তুলাৰ নিচিনা বৰফ সৰে।

লগতে পেৰাচুটৰ ছাতা উৰি

আকাশ আগুৰি ধৰে ;

দূৰ-দূৰান্তৰ পৰা আহি লাব উপবেদি

পৰিবহনক সহায় কৰে।

লাদাখৰ পথৰত পৰশমণি থাকিব পায়,

ইউৰিনিয়াম আদিও বিচাৰিলে পায়।

বৰফৰ পথাৰত কস্তুৰী হৰিণ চৰে.

ঠায়ে ঠায়ে পৰ্ব্বতত বনৌষধিৰে ভৰে।

ইংৰাজী উন্নৈচশ একষষ্ঠি চনৰ পৰা

পয়সন্তিলৈ ঘূৰিপকি অনেক দেখিলো ;

লেখ পেনামিক্ চিয়ক আৰু দাৰবুকত থাকি

চুমাঠাঙত কিছুদিন শান্তিৰে বহিলো।

লাদাখৰ বৰফৰ বান্ধাৰত থাকি

আপোন-প্ৰিয়াৰ সপোন বচিলো ;

মেঘক দূত কৰি ওদালগুৰিলৈ

প্ৰিয়াক বাতৰি দিব অসমত পঠালে।

—শেষ—

লিখকৰ পৰিভ্ৰমণ আৰু দৰ্শনীয়াৰ সংক্ষিপ্ত টোকা

ইংৰাজী চন

ঠাই আৰু দৰ্শনীয়া

১৯৩৯ চন:—

কলিকতা। ৰাঙ্গা (গান্ধী আশ্ৰম)
এলাহাবাদ (আনন্দ ভৱন, ত্ৰিবেণী
সঙ্ঘম। বেনাৰস (বিশ্বনাথ মন্দিৰ,
হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়, কাশী বিদ্যাপীঠ,
দেওঘৰ (বৈদ্যনাথ ধাম : বৰহাজ
(বাবা ৰাঘৱৰ আশ্ৰম)।

১৯৪২ চন:—

পাবনা (হিমাইত পুৰ সংস্কৃ. শ্ৰী শ্ৰী
ঠাকুৰ দৰ্শন)। কলিকতা,

১৯৪৪ চন:—

শিলং, কলিকতা, লক্ষ্ণৌ।

১৯৪৫ চন:—

দানাপুৰ, পাটনা।

১৯৪৬ চন:—

হিমাইপুৰ, কলিকতা, দেৱলালী (নাছিক)

১৯৪৬ চন:—

ভিজগাপটম। ভাৰত মহাসাগৰ
তৰঙ্গ।

১৯৪৬ চন:—

দক্ষিণ-পূৰ্ব জাভাদেশ বাটাভিয়া (জৰ্জাৰ)।
সুৰেবিয়া, বান্দুঙ, বাকাসিৰ যুদ্ধ
ক্ষেত্ৰ। জাভা ট্ৰেইট।

- ১৯৪৭ চনঃ— মালয় দেশ—পোর্ট চুয়েটাংহাম। সঙ্গাই
পাতানি। পেনাং (সাপ মন্দির)।
টাইপীং। ই পোহ। কালাসামপুৰ।
চিঙাপুৰ। ভাৰত মহাসাগৰৰ তৰঙ্গ।
১৯৪৭ চনঃ— দক্ষিণ ভাৰত— বম্বে। মাদ্ৰাজ।
আৰাদী। পুনা।
১৯৪৭ চনঃ— পশ্চিম ভাৰত— বম্বে (আন্ধেৰী)।
আন্ধেদাবাদ। বাজকোট (ছাৰকা)
জুনাগড়।
১৯৪৮ চনঃ— উত্তৰ ভাৰত— লক্ষ্ণৌ। দেওঘৰ।
কলিকতা।
১৯৫০ চনঃ— কৰকী। দেবাতুন। চক্ৰতা (জনচাৰী
এলেকা)।
১৯৫১-৫২ চনঃ— চাহাবান পুৰ। হৰিদ্বাৰ (কন্থল,
শুককুলকান্ধেৰী মহাবিদ্যালয়)। ঋষি-
কেশ (শিৱানন্দ আশ্ৰম)। মৌচুৰী।
১৯৫৩-৫৫ চনঃ— কাশ্মীৰ দেশ— জীনগৰ। দ্ৰিগুমুলা।
নাস্তাচন পাচ (১০০০০ ফুট)।
বাবেমুলা। বান্দিপুৰ (উলাৰ লেক)।
বাজধান পাচ (১১৬৭৫ ফুট)।
জম্মু। গুৱেজ। (দালপেক, নিশাদ
গাৰ্ডেন, চালিমাৰ বাগ, চশমা চহী)।
জজিলা পাচ (১১৫৭৫ ফুট)। ডাচ।

- কাৰগীল। হামলুটুংলা (১১০০০
ফুট)। বাটালিক (ইন্দাচ্ চেক্টৰ)
লা-গাডিয়ান এয়াৰ পোর্ট (কাৰগীল)।
গুলমার্গ, মোনামার্গ।
১৯৫৬ চনঃ— পূৰ্ব ভাৰত— শিলং। নেফা (সুৱন
শিৰি ডিভিজন)। জিবো (অকা,
দফলা অঞ্চল)।
১৯৫৬-৫৮ চনঃ— উত্তৰ ভাৰত— লক্ষ্ণৌ। দিল্লী (বাজ-
ঘাট, কুতুবমিনাৰ, লালকিল্লা)। আগ্ৰা
(তাজমহল)। কানপুৰ।
১৯৫৮-৬১ চনঃ— দাৰ্জিলিং। দেওঘৰ। কলিকতা (ভিক্টো-
ৰীয়া মেমোৰীয়েল, দায়মণ্ড, হাৰবাৰ,
বঙ্গোপসাগৰ)। কোচবিহাৰ।
১৯৬১ চনঃ— লাদাখ এলেকা— আদামপুৰ ^(পেঙ্গাব) ভাৰতৰ
উত্তৰসীমান্ত। লেহ।
১৯৬২ চনঃ— লাদাখ (খাৰজুংলা পাচ ১৮৩৩০ ফুট),
পেনামিক পোষ্ট। ইচিংলা পাচ
(১৭৮৫০ ফুট)। চায়ক পোষ্ট (১২-
১৩৬ ফুট)। মূৰ্গ, দৌলত-বেগউল্টী
পোষ্ট (১৬০০০ ফুট)।
১৯৬৩ চনঃ— ছৰবুক। চাংলা পাচ (১৬৩৭০ ফুট
চুমাথং। লেহ।

১৯৬৪-৬৫ চনঃ— চান্দিগড় । দেওঘর । গয়া । কলিকতা
শিলং ।

১৯৭২ } চনঃ— নেফা অঞ্চল— তেজু, পৰশুৰাম কুণ্ড ।
১৯৭৭ } (লোহিত আৰু মিচিমী পাহাৰ) ।
(চৌখম টিৰাপ জিলা) (খামটী
অঞ্চল) । নামছিক । মিয়াও (চিমফো
অঞ্চল) । খুনছা (নক্টে, টানচে, রাংচু
অঞ্চল) । খাৰচাং ।

১৯৭৫ চনঃ— স্বয়িঙ আৰু কুন্দিলা অঞ্চল
